

ՄԵԴԻԿԵԱԼ
Pulmonaria

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐ
 ԱԶԳԱՅԻՆ
 ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ
 357 ՏԱՐԻ
 1905
 ԹԻԻ 12 ՄԱՐՏ 16
 ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ
 Մ. ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
 ԻԶՄԻՐ

MAM HASGALIAN GEE Sanyan

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ	Այծեմնիկը	321
—	Աստուած իբրեւ Ձայն եւ Խօսք	323
ՁԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ	Սկիւտարի վերջալոյսներ	326
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	Թեր ու Դէմ	332
ՆՈՒՐՀԱՆ	Ճերմակ ու Սել	335
Լ. ՄԵՍՐՈՊ	Սթայսի Նորեկը	337
	Մեր Մտաւորական Կեանքը	341
	Լրաքաղ	344

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

ԵՂԻՇԷ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՊՈՒՊԼԻ

ՏՕՔԹ. Է. ՊԱՍՏ

ԿԱՐՈ

Ղ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ԻՐԻՍ

ՎԱՐՍԱՄ

Ա. Զ. Դ.

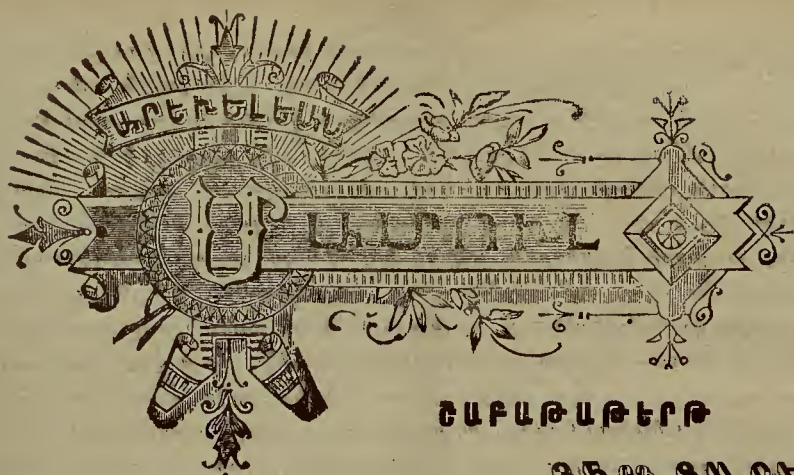
Վկայեալ եւ փորձ Ուսուցիչ մը տրամադրելի ժամեր ունի Հայեւրէնի, Օսմանեբէնի, Ֆրանսեբէնի, Տոմարակալութեան եւ Թուաբանութեան մասնաւոր դասեր աւանդելու Դիմել Խմբագրատուն։ (16)

ՏՕՔԹ. ԱՌԱՔԵԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Հաստատուած ըլլալով այժմ Իզմիրի մէջ, պատիւ ունի ծանուցանելու թէ ամեն օր կը զանուի Կեդրոնական Դեղարանը։

Կը դարձանէ ամեն տեսակ հիւանդութիւններ մեծ խնամով եւ վերջին կատարելագործեալ դրութիւններով։

Աղբատ հիւանդները ձրիաբար կը դարձանուին։ (26)

ԱՅԾԵՄՆԻԿԸ *

«Ային և ցուցանէին զձորսն և զհան-
դերսն» որչափ առնէր նոցա Այծեմնի-
կընք: (Գործք Թ. 39)

Այն օրը Յուդայէ քաղաքը սուգի մէջ էր՝ կին մը՝ որ տեղ-
ւոյն փոքրիկ եկեղեցիին բարերարն հանդիսանալու չափ անձնուէր
ծառայութիւններ կը մատուցանէր՝ իր մօտ պարող այրիներու ան-
հրաժեշտ պէտքերը հոգալով՝ մեռած էր հիւանդութեան մը հետե-
ւանքով՝ ինչպէս կը պատմէ Դիւքը՝ Բնական էր որ ամենէն աւելի
լային այն այրիները, որոնք ամենական հզօր բաղու կներու պաշտ-
պանութենէն եւ բամբուռած սէրի մը զգուանքներէն զրկուած՝ հա-
զիւ գտած էին կնոջական փափուկ ձեռքի մը խնամքը՝ որ իրենց
մերկութիւնը կը ծածկէր եւ իրենց սրտին խորը արեւնոց վէրքերը
կը լուար:

Մեռա՛ւ Այծեմնիկը, «բարի գործերով եւ ողորմութիւններով»
գեղեցկացած այդ կինը՝ որ պաշտումի առարկայ մը դարձած էր ան-
շուշտ, ու ա՛յն՝ որ այնքան դժբախտներու «ձորձ օւ հանդերձ» էր
պատրաստած՝ հիմա՝ սովորութեան մը համաձայն՝ իր մերկացուած
ու լուացուած մարմնին վրայ հաղիւ կը կրէր ճերմակ լաթ մը՝ պա-
տանք մը. — ա՛յս էր միթէ բարի գործերու փոխարինութիւնը:

Անշուշտ մեղի՝ նման՝ որ չքնաղ կեանքերու անիմաստ անհե-

* Խօսուած ամսոյ Յ ին հինգշաբթի առաւօտ կանոնց համար:

տացումին հանդէպ բողոք մը բառնալու իրաւունքը կ'ուղենք ունենալ, այո՛, մեզի՝ նման այդ՝ այրիներն ալ որ կուլային՝ պիտի ըսէին. Ինչո՞ւ ուրեմն ա՛յսքան կարճ եղաւ կեանք մը՝ որ ավտփանքն էր մեր. պէ՞տք էր որ Տէրը շա՛տ տեսներ մեր ընտանեկան տխուր յարկերուն ամայութիւնը խնկող այդ «Թափուած իւղին» անուշ բուրումը, կ'արժէ՞ որ մենք տառապանքի երկար հեւքերովն հառնինք ու բարի հոգիներէն բղխող գորովանքի շունչը վայրկեանապէս սպառի: Ու կուլային. իրենց հետ լացողներուն ցուցնելով «այն ձորձերը եւ հանդերձները՝ որոնք Այծեմնիկի մատներովը պատրաստուած էին»։— Ուրքան ալ լծնկէց զայրոյթի մը տպաւորութեան տակ զիտենք այս երեւոյթը, պէ՛տք ունինք սակայն համոզուելու՝ թէ բարին չմտնիք երբեք, ու այդ աստուածային արուեստին յատկացած գործիքները՝ ո՛րչափ ալ գիւրարեկ ըլլան կամ մաշին՝ չե՛ն դադրիր սակայն ապրելէ այն յիշատակներով՝ որոնք իրենց հրաշակերաներն են միշտ՝ մարդկային երախտագիտութեան գուրգուրանքովը պահպանուած: Սխա՛լ կը հասկնանք, սխա՛լ կը սահմանենք մահը, մեծ գործերու ու բարի հոգիներու վրայ չը կրնար տարածուիլ խաւարին այդ իշխանութիւնը:

Ա՛յս ճշմարտութեան կ'առաջնորդէ մեզ Գիրքն ալ: Այծեմնիկի մարմինը երբ իր տան վերնայարկին մէջ կը հանգչէր դեռ, մխիթարութեան պէտքն զգացող այրիներուն խնդրանքովն հաւանաբար՝ Յոպպէի եկեղեցւոյն աշակերտներէն ոմանք կանչեցին Պետրոս առաքեալը՝ որ Լիւդգա կը գտնուէր, «եւ մերձ էր Լիւդգա ի Յոպպէ»: Եկաւ առաքեալը, ու փութաց ելլել ղէպի ա՛յն դստիկոնը՝ ուր դրուած էր Այծեմնիկի դիակը: Նորէն սկսան այրիներն իրենց կոծը, նորէն կը ցուցնէին «այն ձորձերը ու հանդերձները»՝ զորոնք բարեպաշտիկ տեսչի մը փութկոտութեամբը ձեւող ու կարող մատները՝ հիմա կըլուած ու կարկամած էին: Առաքեալն ալ յուզուեցաւ անշուշտ. ինքն ալ մեղի պէս խորհեցաւ, — բարին պէտք չունի մեռնելու. բայց մեղմէ աւելի բան մը կըցաւ. ընել: Չայն տուաւ Տաքիթային՝ «Ելի՛ր»): ձեռք տուաւ անոր, ու Այծեմնիկը աչքերը բացած՝ կանգուն նստաւ իր մահուան անկողինին մէջ: Այծեմնիկ՝ իր համանուն կենդանիին գեղեցիկ աչքերովը դիտեց այրիներուն արցունքով այրող աչքերը՝ որ կը ժպտէին, ու ա՛յդ վայրկեանին՝ դժուար չէր հաւատալ թէ մահը քուն մըն էր: Ա՛լ անխռով կրնար մեկնիլ բարի հոգին, սիրտերու մէջ թողլով բան մը՝ որ չկրնար կորսուիլ:

Պէ՛տք է յիշել թէ ուրիշ անգամ մը՝ նոյն Առաքեալը ականաւ տես եղած էր ուրիշ կնոջ մը մահուան, որ իր իսկ ոտքերուն տակ ինկաւ ու փչեց հոգին: Այդ կինն էր Սափիրա, որ իր ամուսնին Անանիայի հետ «միաբանած էր փորձել Տիրոջը հոգին» այսինքն սուտ բարեպաշտութեամբ մը ծպտուած՝ խորած էր այն դրամէն՝ որ յանուն ողորմութեան պիտի յանձնուէր Առաքեալին: Երիտա-

սարգէներ՝ որոնք պահ մը առաջ Անանիան փոսի մը մէջ թաղած էին՝ նո՛յն սառն անտարբերութեամբ անոր քով թաղեցին նաեւ իր կիներ: Արցունքոտ աչք մը չերեւցաւ այդ կնոջ գերեզմանին վրայ, ոչ մէկը կրնար բարեք մը ցոյց տալ այդ փճացած կեանքէն՝ իբրեւ դոյզն յեշտակ, ու կատարելապէս կը յաղթանակէր մահը՝ իր բոլոր սարսափներովն ու անարդ ոտնահարութեամբը:

Բարիներն են որ կը պահեն իրենց մէջ կենդանութեան անջնջելի տարրը, «Աստուծոյ Հոգին կը կենդանացնէ մեր մահկանացու մարմինները՝ եթէ անոնց մէջ բնակի»։ չլսեր անոնց վերեւէն «Ելի՛ր» գոչող ձայնը եւ չպակսիր երբեք այն ձեռքը՝ որ պիտի կանգնէ զանոնք նոյն իսկ իրենց հողապատեան անկողինն մէջ:

Երանի՛ անոնց՝ որոնք Այծեմիսիկի պէս «կ'աշակերտին» Աւետարանին, կ'ապրին «լի գործովք բարեօք եւ ողորմութեամբ», ու իրենց մահէն յետոյ՝ «կենդանի» կը ներկայանան իրենց մատներուն ու արուեստին՝ իրենց սրտին ու ողորմութեան կամ իրենց հոգիին ու հանճարին անկորնչելի նշխարները թողլով՝ լացող հիացող կամ պաշտող սուրբ եւ այրի հոգիներուն:

ԱՍՏՈՒԾԵ ԻՔՐԵՒ ԶԱՅՆ ԵՒ ԻՔՐԵՒ ԽՕՄԻ *

«Որտայցէ ձայնիւ բարձրութեան իւրոյ» :
(Յոր. ԼԷ. 4)

«Տէր Աստուած խօսեցաւ, և ո՞վ իցէ որ ոչ մարգարէացի» :
(Ամսլս Գ. 8)

Աստուծոյ ձայնն ու խօսքը լեցուցած են տիեզերքն ու մարդը, վասն զի այդ հզօր գորութիւնը յայտնուած է ո՛չ միայն աշխարհը կազմակերպող նիւթական տարրերու կռիւին՝ այլ եւ բարոյական այն բոլոր ուժերու մէջ՝ որոնցմով իր կատարելութեան կը ձգտի մարդը:

Դեռ երկինք՝ ստիպան՝ չստատած Աստուծոյ փառքը՝ իր կապոյտ կամ աստղադարձ հանդարտութեամբը, ամբողջ բնութիւնը իր բարկութեան թափովը կը յաջողէր կենդանի Աստուծոյ մը ներկայութիւնը զգացնել մարդուն, շանթի ու փայլակի, մէգի ու ամպրոպի, փողի ու փոթորիկի շտապումներուն մէջէն:

Դեռ Աստուած խօսի մը չեղած մարդուն համար՝ ձայն մըն էր լոկ բովանդակ տիեզերքին մէջ: Անոր ձայնն էր որ կը լսուէր ջուրներու վրայ, երբ համատարած ծովերը իրենց անդունդներէն դուրս կը խուժէին կոհակներու մոնչիւններով. «Ձայն Տեառն ի վերայ ջուրց»։ Անոր ձայնն էր որ կը լսուէր ջարդուող եղբիւններու մէջ երբ մրբիկ մը կ'իջնէր այդ դարաւոր բարձրութեամբ հպարտացած

* խօսուած ամսոյս 6 ին կիրակի առաւօտ:

զագաթներուն վրայ ու անդ չոքնդով կը ջախջախուէին հսկայ ծառերը, «Ձայն Տեառն փչէ՛ղ զմայրս Լիբանանու»։ Անոր ձայնն էր որ կը լսուէր ամպրոպին մէջ՝ երբ կայծակներու հրավառ թօթափումներով կը փայլատակէր երկնքի հաստաստութեան քայքայում սպառնացող կատաղութիւնը։ «Ձայն Տեառն հատանէ գրոց»։ Անոր ձայնն էր՝ վերջապէս՝ որ կը լսուէր ամայի տարածութեանց վրայ՝ երբ սաստկութեամբ կը սուրբար հովը, ու չորս ծայրերէն ծրարի մը պէս կը ճգնէր ծալել անապատի մը անհուն ծոցը։ «Ձայն Տեառն խռովեցուցանէ զանապատն կաղէս»։ Երբ կը լռէր այդ ձայնը՝ կ'անցնէր նաեւ իր ազդած սոսկումը, ու խաղաղած ծովին՝ հովին ու ամպին մէջ ծծածղի՝ գգուանքի՝ զբօսանքի աշխարհ՝ մը կը վերածնէր, որ շատ ուշ պիտի կրնար՝ իր կարգին՝ լրջօրէն պաշտող միտքի մը առջեւ պարզել աիեզերական շօրութեան մը աստուածային նշանակութիւնը։

Այսպէս՝ ուշ ըմբռնեց Եղիա այդ ճշմարտութիւնը՝ իր փոքրիկ քարայրին մէջ՝ որուն դրան առջեւէն պիտի անցնէր Աստուած Գոռաց լեռները քակող ու քարերը խորտակող ուժգին հովը, բայց Աստուած անոր մէջ չէր. «Ո՛չ ի հողմն Տէր»։ շարժեցա՛ւ երկիրն իր հիմերէն, «Ո՛չ ի շարժմանն Տէր»։ Կրակի բոց մը ծաւալեցաւ ամէն կողմ. «Եւ ո՛չ ի հուրն Տէր»։ ու այդ ամենէն յետոյ՝ մեղմ չնչող օդին հանգարտութեան մէջ երեւցած էր Աստուած։

Սակայն այս երեւոյթը Իսրայելի կրօնքին սեպհական չէ՛ր միայն. բովանդակ կրօնքներու ծագումին մէջ միեւնոյն դերը կատարած է Անծանօթ էակին գործութիւնը, սա՛ յայտնի տարբերութեամբ որ՝ Սինայի բարձունքներէն որոտացող ձայնը երբ Բուրբի քարայրին առջեւ իջաւ անուշ մրմունջներով՝ ճշմարտապէս մարդկային խօսքի մը փոխուած էր ան, մինչդեռ, զոր օրինակ, Ուրիմական կատարներէն շատ ուշ խոնարհող ամպրոպային Արամաղդի ձայնը՝ Դոգոնեան կաղնիի տերեւներուն սօսափիւնին մէջ մարեցաւ՝ անոնց խօսք մ'ըլլալու։

Դարեր անցած էին, ու իմացական ղարգացումի մը՝ իմաստուն պաշտումի մը պահանջած պայմաններուն համեմատ խօսեցաւ Աստուած, իր յայտնութեան լոյսը թափանցելով այն հոգիներուն՝ որոնք իր կամքը հրատարակելու կորովը կը պահէին իրենց մէջ, եթէ Աստուած իր մեծութեան արհաւիրքին մէջ «Իր բարձրութեան ձայնովը որոտար միայն», պիտի չկրնար նոյն իսկ անջատուել տիեզերքի թիրտ ու բնական գործութիւններէն, ու պիտի մոռցուէր մարդկային հաւատքին համար ա՛յնպէս՝ ինչպէս մեռան ու մոռցուեցան բոլոր ահարկու աստուածութիւնները։

Այն օրերուն՝ ուր Ամովս կը մարգարէանար, քիչերու համար միայն իրենց նախկին նշանակութիւնը կորուսած էին «Որոտաց Տէր յերկնից եւ Բարձրեալն ետ զձայն իւր» բառերը. ու մարգարէն՝ որ

կը գուժէր թէ կրակ մը պիտի լափէր Ազալեի տունը, Գաղայի կամ Ասկաղտնի՝ Ծուրի ու Թեմանի՝ Հաւրի ու Մովսէսի պարիսպները, եւ նոյն իսկ Երուսաղէմի հիմերը, իբրեւ բարոյական անկումի մը պատիժը կը մատնանշէր զայն, եւ ոչ թէ իբր զարհուրեցուցիչ մէկ երեւոյթը վրէժխնդիր Աստուծոյ մը ներկայութեան: Տեսած էր Ամովս որ սուրբ Քաղաքին բնակիչները «զինի կը խմցնէին ուխտաւորներուն» ու մէկը չէր զգացած թէ ինչո՞ւ կը սգային հօտերն ու արօտները, ու կը ցամքէին Կարմեղոսի կանանչ սարերը, շատերուն ականջին չչուկ մը անգամ չէր հասած՝ երբ մարգարէն կը յայտարարէր. «Տէր ի Սիոնէ բարբառեցաւ եւ յերուսաղէմէ ետ դձայն իւր» (Ամովս Ա. 2) եւ կամ՝ երբ կը գոչէր. «Տէր Աստուած խօսեցաւ, եւ ո՞վ իցէ որ ոչ մարգարէասցի»: Անմիտ ու նախապաշարուած ժողովուրդ մը՝ որուն հաւատքը սոսկումով միայն կրնար անանիլ, պիտի խնդար անո՞նց վրայ՝ որոնք պիտի մարգարէանային առանց որոտումներու կամ շանթերու չոնդը փոխ առնելու, ու պիտի ըսէր. — Ինչո՞ւ ուրեմն անտառին Առիւծը գեռ կը պահէ իր դարաւոր գոչիւնը՝ ուրկէ ամէն ոք կը սարսի, եւ ի՞նչ պատճառ կայ որ Աստուծոյ ձայնը ա՛լ չչաչէ կայծակներու ու գողացող փոթորիկներու մէջէն:

Իսրայէլի Աստուածը բան մը տուժած չէր անշուշտ իր վեհութենէն ու յաւիտեանական բարձրութենէն՝ երբ մարդկային էութեան մը խորքերուն մէջ իր ձայնը կը փոխէր խօսքի, ու նոր լեզու մը կ'ստեղծէր հոն, ո՛չ մէզի ու մօտախուղի քօղի մը տակ ծածկելով մարգարէն, այլ անամպ լեռան մը վրայ հանելով Սիոնի բոլոր աւետարանիչները: Ու հակառակ Բեթելէն արձակուած իշխանական հրամանին (Ամովս Է. 12) որ բուռն գիտակցութեան մը զէմ կ'պայքարէր՝ ու պատուէր կուտար չմարգարէանալ. — պիտի պատասխանուէր «Աստուած խօսեցաւ եւ ո՞վ իցէ որ ոչ մարգարէասցի»:

Երբ հաւատքի ու ճշմարտութեան համար Աստուծոյ ձայնը կը խօսի, ո՞վ կրնայ լռել ու սալարուիլ, երբ արդարութեան ու սրբութեան համար կը խայտայ խիղճը, ո՞վ կրնայ կծկիլ ու գալարուիլ: Տեսէ՛ք, կը խօսի մարգարէն. չէ՞ք կարծեր որ իր ձայնին մէջ խառնուած ըլլայ արդէն փառաց Աստուծոյն «որօտումը», իր աչքերուն մէջ փոխադրուած ըլլան հուր Աստուծոյն «փայլակները», իր կուրծքին մէջ ամփոփուած ըլլայ մրրիկներու Աստուծոյն «փոթորիկը», ու իր մազերուն մէջէն շաչէ անտառները խառնող հողմ Աստուծոյն «չունչը»: Ու Աստուած է որ կը խօսի:

Պէտք է խոստովանիլ ուրիմն որ ճշմարիտ Աստուծոյ ձայնը այն տոնն միայն կը ցաւ յաւերժանալ՝ երբ մարդուն մէջ թարգմանուեցաւ իբրեւ խօսք ու խաղաղութիւն, իբրեւ պատուէր ու պաշտամունք, իբրեւ օրէնք ու հնազանդութիւն, իբրեւ չնորհք ու գիտակցութիւն, ու այդ հրաշալի փոխակերպումներու գլխաւոր թատր

հանդիսացաւ նախապէս մարդարէններու հոգեկան աշխարհը՝

Այսպէս՝ «չա՛տ անգամներով ու շա՛տ եղանակներով խօսեցաւ. Աստուած մեր հայրերուն հետ մարգարեներուն միջոցաւ» ինչպէս կը գրէ Երբայեցւոց թուղթին հեղինակը՝ իր առաջին տողերէն, ու այդ հիմին վրայ բարձրացաւ եկեղեցւոյն շինուածը՝ երբ ըստ նոյն Առաքեալի՝ «Աստուած խօսեցաւ նաեւ իր Որդիովը՝ զոր ժառանգ ըրաւ ամէն բանի»։ Եւ մարդու Որդին էր որ իբրեւ մարմնացումը Աստուծոյ խօսքին, նկարագրին ու ճաճանչը եղաւ երկրպագելի Զօրութեան, ու Անոր միջոցաւ մա՛նաւանդ՝ որ լրումն էր Մտրգարէութեան՝ խօսեցաւ աւետարանումը աղքատներուն, մխիթարութիւնը հոգիներուն, բուժումը բեկեալ սիրտերուն, եւ Անով հրատարակուեցաւ նաեւ Աստուածային ընդունելութեան հանդիսաւոր օրը։

Աստուծոյ բանին պաշտօնն է որ կը փառաւորուի մեր մէջ, ու պէտք ունինք հաւատալու թէ մեր ամենուս սուրբ պարտականութիւնն է մարգարեանալ, ո՛չ թէ դադարնի ու անծանօթ իրերու յայտնութեան սահմանին մէջ՝ ա՛յլ այն ճշմարտութիւններու հանդէպ՝ որ կը շրջապատեն մեր կեանքը։ Աստուծոյ խօսքն է՝ որ կը ծնի մարդուն մէջ եւ «ո՛վ է որ չմարգարեանար»՝ հռչակելու համար հաւատքի մը նուիրականութիւնը, բարոյական մեծութեան մը վայելչութիւնը, ու աւետարանով սնած կեանքի մը արժէքը։ Ո՞ր հայր արգիօք պիտի չուղէ մանաւանդ ա՛յդ հոգիով օծուել՝ ու մարգարէանալ իր տանը մէջ, ո՞ր երիտասարդը պիտի չցանկայ չքնաղ տեսիլներով պարարել աչքերն իր հոգւոյն, եւ ո՞ր ծեր պիտի չձկտի երազել ամենէն գեղեցիկ երազները՝ իր վերջին օրերուն։ (Յովէլ Բ.28)

Ասիկա՛ է ամէն անոնց կեանքի նպատակը՝ որոնց հաւատքն է թէ Աստուած խօսք մը եղաւ իրենց համար, եւ որոնց դաւանութիւնն է թէ «Աստուած էր բանն»։

ԵՂԻՇԷ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՎԵՐՋԱԼՈՅՄՆԵՐ

III

Առաջին այցելութեանս իսկ բաղդը չժպտիր ինծի։

Կորիկեանները բարեկեցիկ մարդեր են եւ կիրակի օրերը իրենց սալօնը պարապ չըլլար բնականաբար, մանաւանդ այսօր, գրեթէ սենեակին երկու կողմերը պարապ տեղ չկայ որովհետեւ... հասկնալի է ես եւ բարեկամս նորեկներ՝ ամենուն հետաքրքրութիւնը կը շարժենք։ Տան տիրուհին զարգացեալ տիկին մը, *fait des frais* մեզ ընդունելու համար, դուրսը ափսոսանքով եւ տաքութիւն կայ որ աչքերս մէկէն ի մէկ կը մթննան սալօնը մանելով եւ գրեթէ դեգեւելով կը յառաջանամ, առաջին բարեկներէն եւ ներկայացումներէն ինչպէս նաեւ բացազանչութիւններէն ետքը որ անախորժ

կերպով զիս կը խլացնեն, մէկէն կը հանդարտինք եւ քիչ մը ինքզինքս կը գտնեմ, բարեկամս հեռուէն իր պայծառ կապոյտ աչքերովը կը հարցաքննէ ինծի. «Ի՞նչ ընելու եկանք հոս» արդարեւ, ի՞նչ ընելու . . . :

Եւ ասիկա պատճառ կ'ըլլայ որ մաքիս մէջ ամեն գաղափար եւ մտածում պղտորին:

Մանաւանդ որ ահաւասիկ մէկէն հրեշայի՛ն կերպով տգեղ կ'երեւան շուրջս ամեն բան: Երեւակայեցէ՛ք ընդարձակ սրահ մը 4—5 պատուհաններով որոնք ամենքն ալ թէեւ սքանչելի տեսարանի մը վրայ կը նային, բայց թանձր եւ գունաւոր վարագոյրներ գրեթէ բոլորովին կը գոցեն պատուհանները կէս մութի եւ գրեթէ խոնավութեան մէջ պահելով սենեակին միջնուրրաւ: (վարագոյրին մէկ ճեղքուածէն կրցայ դիտել միայն հեռուն Վոսփորը արծաթի պէս ճերմակ որ սողոսկելով կը կորսուէր կապտորակ լեռներուն մէջերէն) Ի ժ՛հրդ դարու ոճով, 1900-1901 կիրանդներով, գորգ մը իր ծիծաղելի յաւակնութիւնը կը տարածէ գետինը. *Empire* կանանչ թաւիչէ թիկնաթոռներ եւ աթոռներ զուգահեռապէս կը շարունակեն սենեակին երկու պատերուն առաջք եւ որոնց ամենքն ալ գրաւուած են գրեթէ. կը դիտեմ որ պատուհաններուն կողմը ոչ իսկ աթոռ մը կայ իբր թէ այդ մարդիկը վախնային լոյսէն եւ օդէն, այլ սակայն խեղճերը որքա՛ն պէտք ունին արեւի . . . եթէ գիտնայի՛ն, գրեթէ ամենուն վրայ կը տեսնուին անարեւն զէմքեր, թանձր շարժումներով անզամներ, շար ծամածոութիւններու վարժուած անդոյն շըրթուներ . . . Տիկին Կորիկեան իր լայնածաւալ մարմինը սեղմած է քօրսէին մէջ այնպիսի խժողութութիւնով մը որ զէմքը անհանգրստող կարմրութիւնով մը ծածկուած է եւ իր բոլոր ծակաթիւններէն դուրս կուտայ քրտինքի մանր կաթիլներ. թեւերը նոյնպէս սեղմուած՝ կապարի պէս ծանր եւ անշարժ կ'իյնային երկու քովէն, բոլոր ասոնք չէին արգիւրել որ Տիկին Կորիկեան ստիպուած զգար խօսելու, խօսելու այնպիսի արագութեամբ մը որ *par sujetion* կ'զգայի որ շունչս կը կտորէր: Տիկինը լաւ խօսող մը ըլլալու համբաւ ունէր — Թէեւ գեղեցիկ չէ բայց անանկ լեզու մը ունի ո՛ր . . . կ'ըսէին ընդհանրապէս եւ կը հաւաստէին թէ այդ նշանաւոր լեզուն ի՛նչ սիրտեր այրած էր — պէտք է ենթադրել — ժամանակին: Խօսակցութիւնը կը թափառի Բարիզի վրայ.

— Ինչե՛ր ունիք արդեօք պատմելիք, ինչե՛ր տեսած ըլլալու էք: Անդին՝ պարոնիկ մը սէզ եւ ծիծաղելի երեւոյթով ճառ ըսելու ձեւով մը ոտքի կ'ելնէ եւ հանդիսաւոր՝ կը հարցնէ.

— Տիկինը որչա՞փ ատեն Բարիզ մնաց:

— Ութը տարուան մօտ:

— Օհ, օհ, բաւական ժամանակ է եղեր, կը բացագանչէ ուրիշ մը, Տիկին Էթթիկ, բարակ չրթուներով եւ թառամած արտեւանունքներով 40—50 տարեկան կին մը:

— Է՛ նայինք բան մը սորվեցա՞ք այդչափ ատենուան մէջ:

Չային մէջ յայտնի չարակամութիւն կայ, շատ աղէկ գիտէ թէ ի՞նչ ընելու գացեր էի Բարիզ. ու այս անխմած անճոռնի չարութիւնը զիս մէկէն սաստիկ կը վերաւորէ իբր թէ իր աղտոտ եւ երկայն եղունգները սրտիս մէջ միւսած ըլլար:

Քանի մը հոգի իրարու երես կը նային եւ կը խնդան. այն ատիճանի զիւրազգած դարձած եմ արդէն որ իմ ներքին յուսաբեկութիւնս չյայտնելու համար կուզեմ մեկնիլ, մեկնիլ անմիջապէս եւ

բարեկամիս կը դառնամ. բայց անիկա արդէն մէկը գտած եւ խօսակցութեան բռնուած է. իր այս տարօրինակ ընդունակութիւնը ամենէն աննպաստ պայմաններու մէջ ալ չահեկան բան մը գտնելու եւ ամենուէն հետ յարմարելու՝ զիս միշտ հիացուցած է. ըսպէ մը ականջ կը դնեմ. եկեղեցական երաժշտութեան վրայ կը խօսին. ծերուկ եւ կորագրամակ մարդ մըն է իր խօսակիցը եւ անմիջապէս կ'անդրադառնամ որ հոն գտնուողներուն մէջ արդարեւ միեւնոյն է որուն դէմքը համակրանք կը ներշնչէ. իրարու կը ժպտինք հեռուէն եւ բարեկամա նորէն ծերուկին օձիքէն կը բռնէ:

— Բայց կարծեմ Տիկինը զրականութեամբ զբաղած է կ'ըսէ պարոնսիկը:

Զարմանալի կերպով զրականութիւն բառը զիս կ'ամչցնէ եւ կ'զգամ որ կը կարմրիմ . . . չեմ գիտեր ինչո՞ւ փափաք կ'զգամ բողբոլու եւ ժխտելու իբր թէ չառ ամօթալի բան մը վերագրած ըլլային ինծի . . . կամաց կամաց վատ երկչոտութիւն մը կը գրաւէ հոգիս . . . ինչո՞ւ համար, չեմ կրնար բացատրել, միայն կ'զգամ որ այդ սրահին մէջ, այդ մարդիկներով չըջապատուած Տիկին Էֆթիկի կասկածելի նայուածքին ներքեւ գրականութեամբ զբաղած ըլլալս խոստովանիլը, ամօթալի բան մըն է, այո՛, բացարձակապէս, որովհետեւ անհունապէս ծիծաղելի կը թուի ինծի:

Բայց պարոնսիկը կը պնդէ եւ մանրամասնութիւններ կը հարցնէ. Տիկին Էֆթիկ իմ աններելի երկչոտութենէս քաջալերուած՝ անպատկառօրէն կ'ըսէ.

— Այնքա՛ն կան գրագէտներ, ի՞նչ բանի կը ծառայէ:

Մէկէն կը փոխուիմ եւ ձայնս մասնաւոր շեշտ մը կ'առնէ որ զիս կ'ապահովէ:

— Թեքեւս կ'ենթադրէք որ ձեզ ծառայելու կամ ուրիշներուն ծառայելու համար գրականութեամբ զբաղած եմ . . . :

— Ադ ըսել չեմ ուզեր, բայց այնչա՛փ . . . :

Տիկին Կորեկեան կը միջամտէ:

— Զէ, Տիկին, ըսել կուզէ որ ուրիշ աւելի չահաբեր բան մը սորվէիք, անանկ ալ ութը տարի կեցեր էք, անանկ ալ . . . :

— Հապա՛, օրինակի համար, քօրսէ շինել սորվէիք. լաւ քօրսէ շինող բնաւ չկայ Պօլսոյ մէջ, հոսկէց չափերը կը զրկեն Բարիզ եւ բերել կուտան:

— Ի՞նչ զարմացում պատճառելու է հոս տեղէն զրկուած չափերը Բարիզի գործաւորուհիներուն, կ'ենթադրեմ . . . :

Տիկին Կորեկեան պահ մը շուարած կը նայի ինծի, յետոյ չհասկնար եւ խօսքը փոխելով Տիկին Էֆթիկի կ'ուղղուի:

— Զեղի բան մը ըսե՛մ, կը յայտարարէ, այդ ալ ըրի բայց օգուտ չտեսայ, վերջապէս իմ մարմինիս յարմար քօրսէ մը չկրցայ շինել տալ:

Պօսակցութիւնը մէկէն կը դառնայ քօրսէին վրայ եւ այդ կիները լըբօրէն հոն գտնուող *abrutis* այրերուն քով իրենց լարծուն եւ տգեղ մերկութիւնները շօշափող բաներու վրայ կը խօսին:

Այդ միջոցին կը յաջողինք մեկնիլ. բաց օդը քիչ մը կ'ողեւորէ մեզի եւ մէկ շունչով քանի մը այցելութիւններ մէկէն կ'ընենք, առաւել կամ նուազ նոյն տաղակացուցիչ խօսակցութիւնը, նոյն ապուշութիւնը, հոս հոն համեմուած ըմբոստացնող չարութիւնով մը: Վերջին այցելութեան — վարժապետի մը տունը — դուրսէն կը լսենք բուն մեծաբանութեան մը աղմուկը՝ վայրկեան մը կ'կենամ:

— Եթէ՛ չերթայի՛նք այսօր:

— Եկուք, վերջնայ կ'ըսէ բարեկամս:

— Սոստովանէ՛ որ անիմաստ եւ յիմար բան է այնպիսի մարդիկներու տունը երթալ որոնք ոչ մէկ կերպով չեն շահագորգուեր մեզ: Ի՛նչ *corvée* . . . աւելի բնական չէ՞ չմօտենալ իրենց, ըսէ՛:

— Եթէ հարկ ըլլայ շահեկան եւ սիրուած մարդերը որոշել անտարբերներէն, կարծեմ գրեթէ առանձին պիտի ապրինք:

— Աւելի լա՛ւ, բարեկամս, աւելի լա՛ւ:

Այլ սակայն բարեկամս այնքան լաւ կը համոզէ զիս ընկերականութեան առաւելութիւններուն վրայ որ կը համակերպիմ Սեբորեան էֆէնտիին աղմկալից տունը մանկու:

Տիկին Սեբորեան միշտ կ'ընդունի երկու տարեկան տղայ մը գրկած, իր ետեւէն մինչեւ սանդուղին գլուխը ամեն տարեքէ տըղաքներու շարք մը կ'երկարի:

— Օ՛հ հրամայեցէ՛ք, բարի եկաք:

Հոս գտնէ եւրոպականացած ըլլալու յաւակնութիւններ չկան. ամեն բան պա՛րզ եւ մաքուր է տունին մէջ, ընդարձակ մարմարեայ բակը՝ ճերմակ եւ լուսաւոր՝ տրամադրութիւններս կը փոխէ եւ գրեթէ զուարթօրէն կը բարձրանամ սանդուղիներէն տղաքներուն իւրաքանչիւրը փայփայելով:

Սեբորեան՝ էֆէնտի, նիհարկէկ եւ ոսկրուտ մարդ մը, նախկին ձայնաւոր, նախկին հսկող, հետգհետէ մասնագէտ ուսուցիչ՝ եւ տեսուչ՝ վարժապետական բոլոր վիճակներէն անցած է, հետեւաբար կազմական կանոնագրին բոլոր ռթխմները դադարեց չունին իրեն համար, իր տրամաբանական կոչումը քահանայութիւնն էր բնականաբար, բայց Սեբորեան էֆէնտի կատաղի հակակղերական մըն է. այս ատենութիւնը կղերի դէմ անիմաստ, անգիտակից եւ ո եւ է հիմնական պատճառներէ գուրկ ատենութիւն մը, իր գլխաւոր կերքն է, գրեթէ իր գոյութեան իրաւունքը կը կաղմէ, հապա եթէ քահանաները չըլլային որո՞ւ վրայ թափէր իր մաղձը. ատենութիւնը տիրական պէտք մըն է տեսակ մը մարդոց համար ինչպէս սերելու պէտքը մարիչներու: Այլ սակայն Սեբորեան էֆէնտիին հակակղերականութիւնը մի՛ կարծէք որ իր տղատամուտութեան արգիւնքն էր. ընդհակառակը ինն գլուխ մըն է անիկա բառին բովանդակ նշանակութեամբ. իրեն համար այսօրուան վարժապետները վարժապետ չ'են, տիրացուները՝ նոյնպէս, թաղեցին՝ նոյնպէս. ոսկեդարը իր երիտասարդութեան ատենն էր. ըստ իրեն պատուգները անգամ այն ժամանակուան համը չունին: Սեբորեան էֆէնտի այն թիփերէն է որոնց համար ամեն աղէկ բաներ անցած են այլեւս անդառնալիօրէն:

— Հիմալուան խնձորները, խնձոր՝ կն, . . . հիմալուան մարդիկ կը մա՞րդ են . . . :

Այսօր դուարձանալ չեն գիտեր, դրամ չահիլ չեն գիտեր, օգերը, տարւոյն եղանակները անգամ փոխուած կը թուին իրեն:

— Դրամը մեր ատենը կը չահուէ՛ր . . . ձմեռը մենք տեսած ենք: հիմալուան ձմեռները ի՞նչ են . . . :

Ու հակառակ բոլոր այս բաներուն Սեբորեան էֆէնտի ներշնայ պէս անվիաս մարդ էր եւ իր մաղերը ճերմկցող զամ էր իր բաղմաթիւ ընտանիքին տալուստը հոգալու. տաժանելիօրէն: Այս միջոցին իր չուրջը հաւաքուած էին բացի թաղին ուսուցիչներէն մէկ երկու բարեկամներ եւ շատ տաք վիճաբանութեան մէջ էին կրթական խնդրի մը վրայ, երբ մենք սրահէն ներս մտանք ամէնքը մէկանց

լռեցին, Սեորբեան էֆէնտիին ձեռքերը դողդղացին իմա բռնած ա-
տեն, զիս ներկայացուց ուրիշներուն:

— Ի՞մ նախկին աշակերտունի՛ս:

Յետոյ ինծի մօտեցուց ծերունիի մը որ բազմոցին անկիւնը նըս-
տած կը հետեւէր ամենուն շարժումներուն եւ երբեմն կը խնդար
ինքնիրեն:

— Նիկողոս աղա՛, ճանչցա՞ր, քու ալ աշակերտունիդ է՛:

— Իրա՛ւ ես, իրա՛ւ, մըմնջեց ծերունին եւ աչքերը դարձուց
ինձմէ:

Ես զինքը ճանչցայ սակայն, խեղճ մարդը՝. նախկին պատուելի
մը՝ որ Սկիւտարի ամիրաներուն փարթամ շրջանին հասած եւ ա-
նոնց սերունդէն շատերու այբուբէնը սորվեցուցած էր. յետոյ ամեն
միջոցէ դուրկ՝ ազգային վարժարանը ընդունած էին զինքը մինչեւ
որ Ուսումնա՛. Խորհուրդը հոնկէց ալ կը ճամբէ, վկայական չկրնալ
ստանալուն համար. անկէց ետքը թափառական եւ ահորոշ վիճակ
մը անցնելով յիմարութիւն եկած էր վրան եւ բոլորովին անկարող
դարձած էր աշխատելու:

Ներկաներէն շատերը ծանօթ էին արդէն ինծի եւ ոմանք զիս
գիրցած, ոմանք զիս նիհարցած գտնալնէն ետքը վերսկսան իրենց
աղմկալի վիճաբանութեան, հետզհետէ ձայները բարձրացան եւ ա-
տեն մը եղաւ որ գրեթէ ամենքը մէկ կը պոռային եւ ալ բան մը
չէր հասկցուեր, երբեմն քովէս յիմար ծերունին կը մըմնջէր:

— Իրա՛ւ ես, իրա՛ւ . . . :

Ու իր երկարածգուող քրքիջը կը խառնուէր միւսներուն աղա-
ղակներուն:

— Իրա՛ւ ես, իրաւ:

Ամեն անգամուն որ իր հատկատուող ձայնը կը լսէի քովէս, իրեն
կը դառնայի, բայց անիկա իր խոնաւ եւ գրեթէ անոյս աչքերը կը
դոցէր:

Ձիս ճանչցած է՞ր թէ չէ, կուլա՞ր թէ կը խնդար, խեղճ մար-
դը՝ . . . ճշմարտութիւնը այն է որ թէ՛ խնդալու բան կար, թէ՛
լալու:

Բարեկամս դրանը մօտ կեցած վիճաբանողներուն շարժումները
կը դիտէր, հոս ալ օտար էինք մենք եւ առանձնացած, անմիջապէս
զգացի ատիկա եւ որպէսզի այցելութեան պատշաճ ժամանակը դիւ-
րաւ անցնի, սկսայ դիտել եւ քննել մարդոց գլուխները:

Եթէ երբէք ըրած էք այսպիսի բան մը պիտի հասկնաք անմիջա-
պէս անձկութեան, հետաքրքրութեան եւ տիրութեան խառն զգա-
ցումը որ ես՝ նորեկ այդ միջավայրին մէջ, ունեցայ, ծերունիին
զանկը թեթեւ մը տափակ ճակտին վրայ կը բարձրանար մինչեւ
զագաթը եւ յետոյ կ'իջնար մէկէն խուսափող գիծով մը գրեթէ
առանց կորութեան մինչեւ ծոծրակը, բոլորովին ծածկուած խիտ,
ճերմակ կարճ մազերով որոնք կը յառաջանային մինչեւ յոնքերը
ինչպէս ծոծրակին վրայ տարածուելով կը կորսուէին օձիքին մէջ.
տմոյն եւ խորշումած դէմքին վրայ պիտիք եւ մօրուքը մկրատով
կտրուած կը ցցուէին ցանցառ եւ կարծր մազի թելերով որուն
մէջտեղէն ստորին շրթունքը տարօրինակապէս կը կախուէր վար
լորձունքոտ եւ թոյլ՝ ինչ որ զարմանալի էր սակայն, միւսները,
առողջները առաւել կամ նուազ կը ներկայացնէին իրենց դէմքին
եւ գանկերուն վրայ այնպիսի կազմութեան պակասաւորութիւններ
որ, քիչ մըն ալ, եւ ինքզինքս *aliénés* երու սրահ մը պիտի կարծէի:

յայտնի էր թէ այդ մարդիկը անձուկ գաղափարներու մէջ խեղաթիւրուած, սնունդի եւ առողջ օդի պակասութեան ենթարկուած եւ տղայութիւններնուն ի վեր փակուած մեր վարժարաններու թէ՛ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս վատառողջ մթնոլորտին մէջ, ապաստեցուած էին բոլորովին, իրենց մտքին բնական զարգացումը արգելուած էր եւ մէջտեղ եկած էր ողորմելի սերունդ մը որ վարժապետներու դասակարգը կը յատկանշէ:

Քովէս ծերունին միշտ կը կրկնէր:

— Իրաւ ես, իրաւ:

Սենեակը այնքան լեցուած էր ծխախոտի ծուխով եւ պոռացող մարդիկներու շունչով որ խոհեմութիւն սեպեցի մեկնել փութով:

Փողոցը՝ բաւական տոնի տխրած քաղեցինք, յուսաբեկութիւն եւ զղջում կար մեր մտքին եւ խօսքերուն մէջ:

— Ի՞նչ խենդ բան ըրինք վերադառնալով, եւ ըսել որ այլ եւս այս միջավայրին մէջ պիտի ապրի՞նք . . . :

Անկէց ի վեր քանկցաւ, առիթը պիտի ունենայի դժբաղդաբար, այդ խօսքը կրկնելու:

Հետզհետէ սարսափ մտաւ Էոգէոյս մէջ. եւ կարելի՞ էր արդէն իրաւամբ չափաւորել. պէտք էր այլ եւս այդ մարդիկներու մէջ ապրել, անոնց հետ չփման մէջ ըլլալ ու լսել իրենց ձայնը, աններդաշնակ եւ կեղծուած իրենց մանուածապատ եւ անմաքուր զգացումները արտայայտելու համար. ու մանաւանդ ստիպուած ըլլալ կրկնուաներու-ակայելի տգեղութիւնը իրենց շարժումներուն, հագուածքին, բնակարաններուն նմ:

Ահաւասիկ սակայն ասոնք ամենքն ալ պարկեշտ պատուարոք եւ խելացի մարդիկ գիտէինք մինչեւ հիմա եւ դեռ ամենքն ալ այնպէս կը կարծեն գիրենք:

Հետզհետէ կը բարձրանանք խօսակցելով. Հայոց գերեզմանատան ճերմակ քարերը կը տարածուին գեղեցիկ ծառերու հովանիին ներքեւ:

— Կուգէք, մտնանք անգամ մը:

Բայց դուռը գոց է եւ մեր ճամբան կը շարունակենք

Յանկարծ բարեկամս կը կենայ:

Արեւը մայրը մտած է բայց արեւմուտքի կողմը երկինքը ոսկեղօծ է բոլորովին եւ հեռուէն ծովի կապոյտ դիմէ մը անդին քաղաքին սիւուէթը մանիշակագոյն եւ կապտորակ կուրուագծուի գրմբէթներու կորութիւններով. մինարէներ եւ նոճիներ անհամար կը սլանան եւ իրենց գագաթները կը կորսուին հորիզոնին ոսկիին մէջ: Առաւօտեան գիւղանկարներու խաղաղ դեղեցիկութիւնը չունին թէեւ բայց դերբազանցապէս վրդովիչ բան մը կայ գիծերու եւ գոյներու մէջ որոնց ամբողջութիւնը տեսակ մը առեղծուածային *arabesque* կը կաղմէ իբր թէ իրենց խորը խորհրդանշական մտածում մը ունենային ծածկուած: Լոյսը փայփայանքով կ'անցնի ամեն բանի վերայէն եւ իրեն մարմնող երանգները թանկագին քարերու ցոլքեր ունին որ ասդին անդին զմրուխտի կանանչներ եւ սուտակի կարմրութիւններ կը ցանցնեն: Հորիզոնին ոսկին կը տարածուի, կ'ընդլայնուի եւ այնպիսի ուժգնութիւն մը կ'անէ որ չենք կրնար չեչուակի նայել: Եւ այդ ոսկիէ անձրեւին ներքեւ քաղաքին սիւուէթը կը մթննայ եւ սեւ ու որոշ գեղեցիկ հակադրութիւն մը կազմելով կը տարածուի վեհօրէն Վոսփօրի դիմացի եղիւքին վրայ:

Չարմանալի չէ որ Բիւզանդացիները կը նախընտրէին իրենց

պատկերներուն ոսկիէ՝ *fond* մը շինել քանի որ անոր կախարդիչ գեղեցկութիւնը յաճախակի զրոշմուած էր իրենց միտքի մտքերնուն մէջ:

Նեղուցին կապոյտ գծէն ասգին Սկիւտար կը բարձրանայ հետըզհետէ նոր բուսականութեան մը մէջէն ցուցադրելով տանիքներու կղմինտներու տաք կարմիրը, ասղին անդին՝ ծխաններէ թեթեւ ձերմկորակ մուխ մը կը ծածանի. քանի մը քայլ եւս եւ անա կը տեսնենք գերեզմանոցի նոճիները երեկոյեան այս ժամուն բոլորովին սեւ՝ որ խմբովին բուրգերու պէս հոյակապ կը բարձրանան ոսկեգօծ երկնքին վրայ. հովը թեթեւ մը կ'օրօրէ՛ գլորենք եւ գալթները կը մերձենան երբեմն ու իրենց սեղմ հւ ցից ճիւղերը մասնաւոր եւ ներգաշնակ սօսաւիւն մը ունին որ կը մըմնջէ գերեզմանաքարներուն մէջերէն նուիրական աղօթքի մը պէս հեռուն, աւելի հեռուն նոճիներու շարքը կը տարածուի հոծ եւ մթին, խէժի, թարմ հողի եւ անանուխի խառն բուրմունք մը կը ծածանի օդին մէջ եւ մինչեւ շրթունքիս վրայ կարծես կ'զգամ դառն համը:

Եւ ասիկա տեսակ մը անբացատրելի զգացում կը ներշնչէ որ նոյն իսկ մթնոլորտին կուտայ հեշտագին թրթռացում մը, ինծի կը թուի թէ՛ օդը բեռնաւորուած կուգայ արեւելեան երգերու երկարաձգուող եւ ողբագին ելեւէջներով:

Ու քանի կը յառաջանանք, նոճիներու ետեւէն հորիզոնին ոսկին կը մալրի տեղի տալով պղնձագոյն կարմիրին որ իր կարգին վարդագոյնի ամեն երանգները փոխելով կը տփգունի եւ կը հալի գորշ մանիշակագոյնի մը մէջ:

Բարեկամս այն ատեն ինծի կ'ըսէ դիմացի զմայլելի հեռապատկերը ցուցնելով:

— Կը տեսնա՞ս, ասիկա մոռցնել կուտայ շատ մը բաներ եւ բոլորովին կը մոխրաբէ՛. ասիկա պիտի բաւէ երջանիկ ապրելու մինչեւ ետքը:

— Իրաւ ե՛ս, իրա՛ւ, կ'ըսեմ յիմար ծերունիին պէս անզիտակցօրէն եւ աչքերս խոնաւ:

ԶԱՊԷԼ ՆՍԱՅՆԱՆ

ԹԵՐ ՈՒ ՊԷՄ

ԱՆՇԵԹԵԹ ԱՌԱՇՆԵՐ

Գործի մը սկսիլ կէսն աւարտել է. — Ես երբէք այս բաղդը չեմ ունեցած, չեղաւ օր մը որ յօղուածիս առաջին բառը զրեւուս՝ կարենայի անոր կէսն աւարտած տեսնել ու երկրորդին՝ վերջաբանը կնքել:

Սուրբ պսակը սէր կը բերէ. — Օրինակ. երբ աղջիկ մը բռնի ամուսնացնենք իր ատած մարդուն հետ՝ այդ աղջիկը կամ հիւժոտելով կը մեռնի, կամ կը չնայ:

Նմանն գնմանն շոյէ. — Այդ ու կին ինչո՞վ կը նմանին իրարու, եւ սակայն այս հակառակ ծայրայեղութիւնները կը շոյեն զիրար:

Կինը ամուսնին կէսն է. — Կնւզէի դիտնալ թէ ո՞վ է միւս կէսը. սպասուհի՞ն, քենի՞ն, զոքա՞նչը:

Որդի-հարազատ բերէ զնմանութիւն հօրն.— Ուրեմն մէկ մայրէ ծնած եւ իրարու անհման զաւակներէ մէն մին իր հարազատ հայրն ունի . . . :

Tel père tel fils. ! — Կը փափաքէի գիտնալ թէ ո՞վ էր Արեւին հայրը եւ ո՞վ էր Կայէնինը, եթէ Դրախտին մէջ Ադամէն զատ ուրիշ այր մը գոյութիւն ունենար՝ Եւային հաւատարմութենէն պիտի կասկածէի:

Մայրը տես եւ աղջիկը առ.— Իսկ եթէ աղջիկը մայր չունի՞, պէտք է որ մեր որբուհիները մարապե՞տ ընենք:

Եղբա՛յր, եղբարք իմ.— Կայէն ալ եղբայր էր, եւ դեռ հիմա՛ այս ժամուս բերաւոր Կայէններ կը վխտան երկրագունդին վրայ ու պիտի վխտան յաւիտենապէս:

Որ ողորմի աղբատին փոխ տայ Աստուծոյ.— Տոկոսո՞վ: Այս պայմանի տակ տրուած ողորմութիւն մը առաքինութեան տուժարին ո՞ր էջին մէջ պէտք է արձանագրել:

Պարտքը տալով եւ ճամբան քալելով կը հասնին. Դիւրին է փորձը, վաշխառուէ մը փոխ դրամ ա՛ռ եւ յետոյ սկսէ՛ տալ. վստահ եղիւր, բարեկամ, որ մինչեւ գերեզման չպիտի կրնաս հատցնել պարտքդ, յետոյ ժառանգորդներդ պիտի սկսին տալ. ուրիշ բան է եթէ վաշխառուն քենէ առաջ մեռնի եւ հրդեհ մը լափէ իր տուժարնեը, կամ եթէ դու սնանկանաս, բայց սնանկութիւնը պարտքի ամբողջական վճարում չենթադրեր: Գալով ճամբային՝ իրաւ է որ քալելով կը հասնի, բայց ունի՞ր ապահովութիւն աօթ ու սառին դէմ, աւազակին ու գազանին դէմ, աւելի աղէկ չէ՞ երկաթուղիով ճամբորդել քան ոտքով:

Ինքն իրեն իյնողը չիլար. Ընդհակառակը, ինքնիրեն իյնողն է որ կուլայ, վասն զի վատ է, վասն զի եթէ կամք ունենար չէր իյնար, կոխի մէջ կամ արկածներու բերումով իյնողը չիլար, վասն զի նա ոյժ ու կամք ունի նորէն կանգնելու, նորէն կուլելու, արկածներն արհամարհելու, վասն զի նա քաջ է եւ արկածին դէմ վորձառու:

Այսօրուանը կեր, վաղուանը մի՛ մտածեր.— Պայմանով որ անօթութեան դիմանաս:

Երկու չարեաց փոքրագոյնը.— Երբէ՛ք, ոչ մին, ոչ միւսը վասն զի չարիքը միշտ չարիք է, այսօրուան փոքրագոյնը վաղը կը մեծնայ եւ իր կարգին մեծագոյնը կ'ըլլայ:

Dolce far niente! Քաղըր է անգործութիւնը.— Չգիտեմ եթէ մեռելը պարկ մը շաքար է:

Օրէնք՝ ի ձեռս առաջնորդաց են — Առաջնորդները մէկ ձեռքով խաչ են բռնած եւ միւսով գաւազան, այդ ձեռքերու մէջ օրէնքը տեղջիւնի:

Կը ծուռիմ, բայց չեմ կոտորի.— Կը կոտորիմ բայց չեմ ձուռիւր, վասնզի մարդ եմ:

Անխելք բարեկամէն աւելի լաւ է խելացի թշնամին.— Ո՛չ, երկուքն ալ վատ են, երկուքն ալ յոռի, վասնզի անխելքը չկրնար բարեկամ ըլլալ, ու խելացի թշնամին բարեկամ կը ձեւանայ:

Ուր որ սեղան տեսնես՝ մօտեցի՛ր, եւ ուր որ կուլ կայ՝ փախի՛ր.— Առաջին պարագային մէջ հացկատակ մ'ես ու երկրորդին՝ վատ:

Լուեմ լաւ է քան զքարի բան. — Ի՞նչ ամբարշտութիւն ուրեմն որ ի ծնէ համբը հրեշ կը կոչենք:

Եթէ խօսիլ չգիտես, լուե՛լ ալ չգիտես. — Եւ կը կարծէք թէ լուեմն աւելի՞ զիւրին է. զիտեցէք, ամենէ շատախօսները անոնք են որ լուելու արուեստը չգիտեն, եթէ լուել գիտնային՝ անշուշտ չպիտի արտասանէին այնքան ապուշ ու զգուելի խօսքեր: Մեծամօլը, չըտեսը, գինովն ու փաղաքուշը եթէ լուել գիտնային՝ չպիտի հրապարակէին իրենց մոլութիւնները. ո՛չ, ո՛չ, խօսիլն աւելի զիւրին է եւ հեշտ անոնց համար որ ոչ լուել գիտեն ու ոչ խօսիլ:

Սէրը կոյր է. — Ինչո՞ւ, վասն զի կան մարդիկ որ աղաղակ կեներ կը սիրեն, եւ կիներն ալ իրենց կարգին: Ուրեմն ասոնք առանց տեսնելու կամ բնաւ չտեսնելով համար կը սիրեն իրենց սիրականները. դու, պարոն, ի՞նչ իրաւունք ունիս աղջոս կոչել ինչ որ մաքուր է իր սիրողին համար, եւ ասով միթէ իրաւունք չի՞ս տար ուրիշին ալ քեզ կոյր կոչելու, եւ այդ պարագային ինչո՞ւ կը պոռաս անաշակն անվիճելի եմ:

Ճաշակն անվիճելի է. — Բայց ես չեմ ուզեր որ սեղանիս վրայ կատուի միս ուտես Լաւ, բարեկամ, եւ յիշէ զիս, եթէ գիշեր մը Օբէրային երթաս ու չհաւնելով Ֆուֆօրիքան ուղես մանի մը կանչել՝ գիտնաս որ քեզ կիցերով դուրս կը նետեն որքան ալ անաշակդ անվիճելի եղած ըլլայ:

Չիք ինչ նոր ընդ արեգակամբ. — Ընդհակառակը ամեն բան նոր է, արեւն ալ նոր է, երկիրն ալ նոր, հինը գոյութիւն չունի ոչ կեանքին համար ու ոչ բնութեան համար:

Երբութիւնն պիտի ըսէք, քանի որ կը շնչեմ՝ կը յուսամ. եւ յոյսը ըստ ինքեան միշտ նոր է, երբէք չհինար, վասնզի ներկան է, անցեալ չենթադրեր ու երբէք անցեալ ունեցած չէ: Մա՞ն պիտի ըսէք, բայց մահը անէպոմէն է, կեանքին վերադարձն է հոն՝ ուր կեանք չէր եղած, անդգայութիւնն է, հետեւապէս մահը անձանթ է կեանքին, խաւարն անձանթ է լոյսին եւ լոյսն անձանթ է խաւարին: Ըսէք, քանի որ կը շնչէք, կրնա՞ք գիտնալ թէ ի՞նչ է մահը, եւ մեռնելը նորութիւնն չէ՞ միթէ քանի որ յաւիտեանական անդգայութեան կը փոխանցուինք:

Բնութիւնը միշտ նոր է, տիեզերք շարժումին կը պարտաւորի իր գոյութիւնը, առանց շարժումի կեանք չկայ, եւ շարժումը միշտ նոր է. ամեն օր առաւօտը նոր է, կէսօրը նոր է, իրիկունն ու գիշերը նոր են:

Արեւին տակ ոչինչ կայ հին, արեւին տակ ոչինչ կ'սպառուի, իսկ եթէ սպառուէր՝ նոսիս արեւը պէտք էր մարել. եւ ինչ որ չըսպառուիր՝ նոր կը մնայ միշտ:

Արեգակը ոչ տակ ունի ոչ վրայ, երկիրն արեւին բոլորաթիւր կը դառնայ եւ արեւը իր միլիոնաւոր արբանեակներով իր շրջանը կ'ընէ անընդհատ, միշտ դառնալով:

Բայց Սողոմոնի օրով տիեզերական շարժումի դադափարը չէր յայտնուած Իսրայէլի ժողովուրդէն ոչ մէկ իմաստունի՝ եւ արեւին տակ երկիրն անշարժ ու մնայուն կը կարծուէր, ուր անշուշտ ամեն բան պիտի հինար, եւ անա գիտութիւնը հաստատեց տիեզերքի յաւիտեական շարժումը, գիտութիւնը բացատրեց թէ երկիրը անընդհատով չէ զատուած երկինքէն. թէ անցրպէսը նշանակութիւն չունի, թէ երկիրը երկինքի տարածութեան մէջ կը լողայ, կը դառնայ:

կ' ընթանայ, թէ օդը՝ զոր կը շնչենք, երկինքն է . . . :

Իսկ եթէ դու կը հաւատաս հոգիիդ անմահութեան, առ այժմ աւելի աղէկ է քեզի համար, թող այդ հաւատքը քեզ համոզէ որ անմահութիւնը յաւիտենութիւնն է, եւ յաւիտենութիւնը միշտ նոր կը մնայ ու երբէք չհինար:

Բարեկամ, լաւ խորհէ կեանքի եւ բնութեան պայմաններուն վրայ, տիեզերքի գոյութեան պատճառին վրայ, յաւիտենական շարժումին վրայ, մինչեւ որ կարենաս թափանցել այս բոլորին երեւութական հակասութեանց տակ սքողուած ճշմարտութեան, եւ ըստ այնմ ըմբռնես Սողոմոնի առածին անհեթեթութիւնը:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ճ Ե Ր Մ Ա Կ ՈՒ Ս Ե Ի

Ե Պ Բ Ա Յ Ի Ը Լ Լ Ա Ն Ք !!!

Նշանաւոր մարդիկ երբեմն երբեմն աշխարհիս նկատմամբ՝ առանց մասնաւոր նպատակ մ' ունենալու՝ բաներ մ' ըսած են, որոնք յետոյ իբրեւ մեծ խօսքեր, նշանաւոր գաղափարներ դարձեալ անցած եւ մինչեւ մեզի հասած են: Եւ մենք այդ խօսքերը, որովհետեւ Վօլթէնէ մը, Թոմսոնէ մը, Հիւկոէ մը, Շէքսպիրէ մը, Ծօբէնհաւրէ մը, վերջապէս ասոնց նման գլուխներէ երկնուած են, կ' կրկնենք եւ մեր ո եւ է գրածներէն միոյն՝ ոյժ մը տալու համար, մեր ամենէ աւելի սիրածներէն հատ մը կ' փակցնենք անոր ճակատը:

Ես ո եւ է մէկը կամ ո եւ է մէկու մը նախապատուութիւն տալու յաւակնոտութիւնը չունիմ եւ ոչ ալ համարձակութիւնը, բայց վերջերս քիչ մը շատկէկ կարդալուս Հորոն, Մ. Բ. Ս. Պալապանեանը եւ մանաւանդ Լոյսը, — մի կարծէք որ կրօնաւոր ըլլալու նպատակ ունիմ, — աչքիս շատ հանդիպեցաւ սա Երգ երգոցին շուրջ ելած Վլվուկը եւ հոն Սողոմոնի խօսքերուն հանգիստեցաւ: Այդ տարաբաղդ մահկանացուն կանանց թեւերուն մէջ իր երազած երջանկութիւնը յաջողած չըլլալով գտնել՝ սկսեր է բացադանչել, ունայնութիւն ունայնութեանց, ամեն ինչ ունայնութիւնն է: Եւ այնքան բարձր է ձգեր իր աղաղակը որ դարերէ ետք մինչեւ մեզի հասեր է շնորհիւ Երգ երգոցին, որու մէջ ընկած՝ եւք մը կ' փնտռեն Հորոյ եւ Ս. Պալապանեան, մին ժամանակակից եւ միւսը միջնադարեան դրութեամբ քննելով այդ երգերու մեկնաբանութիւնները:

Իմ գործս չէ ո'չ միոյն եւ ոչ միւսին իրաւունք տալ, ո'չ միոյն եւ ոչ միւսին ըստծնէրուն հաւատալ, եւ սա չափ չեմ փոխեր այն համոզումը զոր գոյացուցած եմ այդ մասին, հետեւապէս իմ խնդրոյ առարկաս սա Սողոմոնն է եւ կուզեմ որ իբր շատ մեծ հանճար մը ճանչնաք զինք, որ զեռ պիտութեան լոյսերու ճառագայթումը չտեսած, դեռ երկրիս ինչ ըլլալը չգիտցած, զեռ լուսաւոր մարմիններու վրայ տեղեկութիւն մը չունեցած, զեռ աստղաբաշխութեան պոչէն չհասկցած՝ գոչեր է՝ ունայնութիւն ունայնութեանց:

Հասկա եթէ հիմակ ապրէր եւ Ֆլամարիոնի գրածները եւ գուշակութիւնները կարդար, արդեօք ինչ պիտի բացադանչէր, ահա զիս հետաքրքրող ամենամեծ հարցը . . . :

Բայց՝ խօսքը մեր մէջ՝ ձեզի բան մ' ըսեմ, այդ Ֆլամարիոն ըս-

ուած մարդը՝ կամ շառչադան մ'է եւ կամ յիմար մը, չէ՞ք ընդունիր. պիտի ըսեմ թէ մեր քթին կ'խնդայ, ա՛յս ալ չէ՞ք ընդունիր, ուրեմն ըսէ՛ք, ձե՛ր չդ են իր գրի առած գուշակութիւնները:

Գիտէ՞ք թէ ինչ կ'ըսէ՛ երկու բառով բացատրեմ.

Աշխարհիս վերջին վրայ կ'գրէ, միլիոնաւոր տարիներու անըմբռնելի հաշիւներ դուրս կուտայ, աշխարհիս կատարածին համար քանի մը հաւանականութիւններ կ'ներկայէ: Որպէս թէ՛

ա.) Աշխարհս՝ կրնայ եղեր՝ ուրիշ աշխարհի մը հետ բախում մ'ունենալ եւ այդ բախումէն յառաջ եկող բոցէն այրիլ, անէանալ:

բ.) Աշխարհս ուրիշ մոլորակի մը հանդիպելով՝ կրնայ եղեր՝ թորփիւհար ըլլալ եւ անարկու ձեւափոխութեան մ'ենթարկուիլ:

գ.) Ածխային թթուներու մեր օդի հետ յանկարծական խառնուրդ մը՝ կրնայ եղեր — լաւ — տկանջ դրէ՞ք. — բոլոր աշխարհս յիմարանոց մը դարձնել, նախ բոլոր մարդիկ անմեկնելի ուրախութեամբ մը պիտի վարակուին, այնպէս որ տարօրինակ շարժումներու եւ ցատկոտութիւններու պիտի ենթարկուին, ապա սաստկանալով ու բորբոքելով այդ հաճոյքի ծարաւը, բոլոր մարդկութիւնը անօրինակ դառնացումներու մէջ պիտի յիմարանայ եւ ի վերջէ չնչահեղձ պիտի կորսուի ընդ միշտ:

դ.) Հաստատուն հողի յանկարծական փլուզումներ՝ կրնան եղեր՝ ջրերու տակ ծածկել ամբողջ երկիրս:

ե.) Աշխարհս կրնայ եղեր ոչնչանալ, ջրերու հետ զհետէ նըւազումով եւ մթնոլորտի ջրաշողի սպառումով:

զ.) Յրտութեամբ եւ ամբողջ աշխարհս տաքութեան սպառումով՝ սառնարանի մը վերածուելով:

Այս ամեն հաւանականութիւնները ես մտքէս չէ որ կ'զստաւորեմ, այլ Ֆլամարիոնն է ըսողն: Դեռ պիտի ընդունի՞ք թէ լրջօրէն կ'խօսի այս ամենն եւ թէ չխնդար մեր քթին:

Պահ մը ընդունիր՞ք թէ շատ ձիւղ են Ֆլամարիոնի գուշակութիւններն, ընդունելով ո՛չ կ'կորսնցնենք, ո՛չ կ'շահնենք, վախճալու ալ տեղի չունինք, ասոնք վաղը, միւս օր պիտի չպատահին, այլ գիտէ՞ք, ե՞րբ, քանի մը տասնեակ միլիոն տարիներէ վերջ . . . միշտ ըստ Ֆլամարիոնի . . . :

Եւ ես որ երանի կուտայի ասկից հարիւր երկու հարիւր տարի առաջ ծնած ու մեռած արարածներու, Ֆլամարիոնն կարգալէս ի վեր, մի խնդար վրաս, բոլորովին փոխեցի զազաիարս, հիմակ ծընած ըլլալուս զլճացած, կ'իսկալէի աշխարհիս վերջաբանին ներկայ ըլլալ, քանի որ գործի մը միշտ յաւաճարանն ու վերջաբանն յարգի է:

Եւ եթէ գերմարդկային զօրութիւն մ'ունենայի, եթէ իմ կամքէս կախում ունենար Ֆլամարիոնի ենթադրութիւններէն մին ընտրելու, աշխարհիս գոյութեան վերջակէտը դնելու համար, նախապատուութիւնը պիտի տայի երրորդ ձեւին՝ այսինքն Տիեզերական յիւսուրթեան:

Երեւակայեցէ՛ք աշխարհիս բոլոր չնչաւոր արարածները պաշարուած գուարթութեան եւ ուրախութեան ցնորքով մը, որ կ'ցատկեն, կ'պարեն, կ'համբուրուին, կ'սիրուին, կ'գրկուին, առանց խրտութեան, առանց բացառութեան, այս կինս է, այն քոյրս է, միւսը մայրս է մտածող ու տրամաբանող պիտի չգտնուի. Երեւակայեցէ՛ք գեղանի ու հրեշտակային կիներ որոնք գէմքի ծամածուցութիւններ պիտի ունենան, տարօրինակ ձեւեր պիտի առնեն, պիտի վազեն, իյ-

նան, ելնեն, միշտ վերենք հետապնդող խումբեր ունենալով իրենց չորս կողմը, երեւակայեցէք գթութեան քոյրեր, աշխարհ հրաժարած կրօնուհիներ պար բռնած, երեւակայեցէք մեր կոյսկոսպոսներն, ու վարդապետները որ *cake-walk* պիտի պարեն անոնց հետ կամ որոց որ պիտի հանդիպին փողոցներու մէջ, հրապարակներու վրայ աստին ու անգին, մինչեւ որ այդ ծայրայեղ զուարթութեան յաջորդէ յիմարութիւնը եւ անգիտակից մահը աշխարհի մարդկային զանգուածին՝ որ ըստ Ֆլամարիոնի 1400 միլիոն հոգիէ կ'բաղկանայ եղեր:

×

Այս տողերը կարդալէ յետոյ չէ՞ք մղուիք ինծի հետ խորհելու թէ ինչո՞ւ համար ներկայիս մէջ մարդիկ իրարու չարիք հասցնելու միակ նպատակով մը տողորուած են, թէ ինչո՞ւ փառախրական ձգտումներու տակ ճնշուած զիրար անգունդ նետելու զերմարդկային ճիգեր կ'ընեն, թէ ինչո՞ւ նախանձ, հակառակութիւն, ռսակալութիւն, բամբասանք զիրար կ'խաչածեւեն անընդհատ Վերջապէս մէկ խօսքով մարդկային մոլութիւնները պէտք չէ՞ որ սանձուին, մեղմանան, վերջ գտնեն:

Միթէ Տիեզերական յիւնարութեան բոլորէն պէտք է սպասեն մարդիկ իրեւ եղբայր ու քոյրեր զիրար գրկելու, զիրար համբուրելու համար . . . :

ՆՈՒՐԱՆ

ԱՆՔԼԻԲԵՄԵՆ ԳՐԵՄԵՆՈՐԹԱԻՆ

ՍԹԱՅԼՍԻ ՆՈՐԵԿԸ*

Մատոնա օր մը քաղաք իջաւ, ու ետ դարձաւ յուսահատութեան եւ անձկութեան պատկերի մը փոխուած: Բալլա-Հաուսի դպրոցականներուն հանդիպելէր, եւ Աւկուստա, գեղեցկութեանը մէջ ճառագայթած, երեսը անմիջապէս անդին դարձուցեր էր իր վրայէն, սարսափի, վարմանքի եւ զզուանքի անանկ բացայայտ արտայայտութիւնով մը որ Մատոնա ա'լ չէր կրնար տարակուսիլ թէ իր սլափոխուած դէմքն էր՝ սիրունիին սրտին վրայ ազդողը՝ էլիէնօր Ուիլլըմ անոնց հետ չէր:

Իր խորթ մօրը մէկ նուէրը դպրոց բերել էր իր հետ, գեղեցիկ սուտակով սիրտ մը, պղտիկ ձոխ գոհարներով եղերուած: Մատոնա որոշեց իր սիրունիին խորանին ընծայել վայն:

Ալ բան չլսեցինք ատոր վրայ: Գալով Աւկուստային, թէեւ շատ անգամներ Մատոնա հանդիպեցաւ անոր, բայց ան նոյն իսկ խուսափուկ ակնարկ մը հնետեց իր անբաղդ սիրահարին վրայ: Կարծես գաղափարապէս որոշած էր երբէք տեղի չտալ:

Բայց լուր մը վերջապէս հասաւ խեղճ Մատոնային՝ ան ալ շատ աշխատակորէն: Օր մը մարմնամարզի ատեն երկար շարքեր կազմած պարտէզին շուրջը դառնալու վրայ էինք, եօթերորդ Հիւսարներու գունդէն յիսնապետ Կրէյսի հսկողութեան տակ: Անտաշ մարդ մը որ ոչնչութիւններու կարեւորութիւն ատուողներէն չէր: Մինչ Մատոնա տխրամած կը քաշքշուէր:

* Տես թիւ 10, էջ 283:

— Թիւ տասներինը, դո՛ւրս, գոչեց յիսնապետը:

Մատոնա սոմթիւնալէս դուրս սահեցաւ կարգերէն, եւ մնաց սպասողական գիրքի մէջ, ձանձրանալի գիրք սրտաբեկ սիրահարի մը համար:

Յիսնապետը զրպանը խառնշտեց: Մատոնաի սիրտին զարկերը յանկարծ գաղընցան, որովհետեւ կայծակի մը պէս յիշեց թէ յիսնապետ կրէյս, Բալլաս—Հաուսի մէջ ալ պաշտօն ունէր, ուր, յիսնապետին սահմանածին համեմատ, «քաղաքավար գնացք» կը սորվեցընէր:

— Ինծի նայէ, ըսաւ կրէյս, կարծեմ աւանակէ մը տարբերութիւն չունիմ ասիկա ընել յանդգնելուս համար ... բայց ինչ է նէ ... ձեռքս չէր, չկրցայ մերժել, այնչափ անուշիկ աղջիկ մըն է որ, ... եւ չեմ կարծեր որ ան . . . ան կարենայ . . . յառա՛ջ, եղբակացուց յիսնապետը անհղաճօյ, Մատոնաի ձեռքը ծրարիկ մը թխմելով:

Անձկալի սիրահարին համար անվերջանալի թուեցաւ այս տողանցքը. Վերջնապէս «աղատ» հրամանը արուեցաւ, եւ ան զպրօցէն ներս խոյանալով պատուեց բացաւ զրկուածը:

Ընտիր չաքարեղէններու տփիկ մըն էր, կափարիչին վրայ գրուած էր.

Սիրելի, սիրելի տղայ՝ Ուրախ եմ որ աղէկ ես, ես չեմ: Է Ո

— Բարի, քնքո՛ւշ սիրտ, խորհեցաւ Մատոնա, զսպուած տուայտանքով մը, որ աւելի մեծ, ու բոլորովին տարբեր էր կրած յուսախաբութենէն: Գոնէ ան երես չդարձներ ինձմէ:

Պրեթէ երկու շաբաթուան միջոց մը սահեցաւ:

Պրտի ուղէի որ, ըսաւ Մասթըր Պալֆըր, պատմութեանս մնացած մասը չըլէիք: Կոկորդոս սեղմուելու պէս բան մը կզգամ երբ կը խօսիմ կամ կը խորհիմ ասկէ ետքի անհաւատալի պատահարին վրայ: Թերեւս չհաւատաք, բայց ատիկա այնքան իրական է որքան իմ հիմա հոս նստիլս:

Առտուան ժամը երեքին ատենները, Յունիս երկուփին, «հասէք»ի պէս խուլ աղաղակ մը ամենքս մէկ արթնցուց մեր քունէն: Անկողինին մէջ վեր ցատկեցինք: Փեղկերը գոցուած չէին, եւ սենեակը ծաղկելու մօտ արշալոյսէն արդէն կէս մը լուսաւորուած էր: Աղաղակը Մատոնաէն ելած էր որ միւսներուն պէս նստած, բայց անշարժ մնացեր էր, ձեռքերը ճակտին վրայ, Հարցուցինք թէ հիւսնո՞ւ էր, ինչո՞ւ պոռացած էր: Չպատասխանեց, բայց ձեռքերը երեսէն հեռացուց: Այնքան տժգուններ էր եւ այնքան տարօրինակ երեւոյթ մը ունէր որ Բըրսըլ տեղէն ելաւ կառավարիչը կանչելու համար:

Մատոնա բռնեց անոր հագուստէն:

— Չէ, չէ: Բօքի, հիւսնո՞ւ չեմ, շատ աղէկ եմ, ըսաւ ժպտելու համար ճգնելով, երազ կը տեսնէի, երազ, գնա պառկէ, կրկարծե՞ս որ միւսները պոռալս իմացած ըլլան, հէ՞:

Քանի մը վարկեան ետք, ըսածին համեմատ, աղէկցաւ, եւ մենք նորէն մեր բոցներուն վրայ ինկանք, գիշերը վերջացնելու համար:

Պատմութեան մնացորդը, մասամբ իր պատմածին, մասամբ ուրիշներէ իմացածնուս համեմատ պիտի պատմեմ:

Ըսաւ որ, այդ գիշերը ժամերով տարօրինակ անհանգստութիւն մը կզգամ անկողինին մէջ, ու վարկեան մը անգամ չկրցաւ աչքերը գոցել: Յոգնածութիւնը եւ անթուրթիւնը զարմանալի կերպով կը ձանրանար ու կաւկնար իր մէջ, պատրաստ էր չորցած պիտքիւի մը համար հինգ չիլին տալ: Յիշեցինք որ հարցուց թէ արդեօք

տողոցը մէկը ուսեցի՞ք բան մը ունէ՞ր բարձին տակ: Ոչ մէկուն քով ուսեցի՞ք գանուեցաւ: Վերջապէս առտուան գէմ, մրափեց եւ երազ մը տեսաւ:

Իր հաւատարիմ պղտիկ սիրուհին, Էլիէնօր Ուիլզըն, եկած անկողնին քով կեցած էր: Ճերմակներ հագած էր ան, եւ դեռ նոր փթթած ճերմակ, սիրուն ծաղիկներով լեցուն կողով մը ունէր: Թէեւ սիրուհին չէր խօսեր, բայց Մատոնա սա գաղափարը ունեցաւ թէ ան այդ ծաղիկները բերած էր իբր իր վերջին բաժանումի նուէրը, եւ թէ ինք պէ՛տք էր ընդունիլ զանոնք:

Մատոնա ճգնեցաւ հետեւիլ այդ զրդումին, բայց զգաց թէ չէր կրնար չարժիլ: Կաթուածահարի մը պէս չէր կրնար ձայն մը արտաբերել: Այս լուսթիւնը կարծես թէ վշտացուց իր պղտիկ տերուհին, որ վարկեան մը զայն դիտեց տխուր, յանդիմանող աչքերով, յետոյ ցնդեցաւ, անհետացաւ, Մատոնա արթնցած էր:

Ինչ ետքը նորէն քնացաւ: Երկրորդ անգամ նորէն պղտիկ ուրուական այցելուն եկաւ իր կողովին ծաղիկներովը որոնք հիմա բոլորովին բացուած էին: Իւրաքանչիւրին մէջ սուտակէ սերտ մը կար դոհարներով եղբրուած: Էլիէնօր վերջին ծայր տոգուններ էր, բայց ժպտեցաւ ծաղիկները նուիրած ատեն, ու ինք թէեւ առաջուան պէս խօսելու անկարող էր, հասկցաւ որ իր սիրուհին անգամ մըն ալ պիտի գայ, ու եթէ այդ անգամուն ալ չպատասխանէ, երբէ՞ք, երբէ՞ք, երբէ՞ք. . . Նշանակութիւնը դեռ ամբողջովին չհասկնացած օրերորդ հեռացած էր, ու ինք նորէն արթնցաւ ու նորէն քնացաւ:

Երրորդ անգամ հուրի պատկերը նորէն քովը կը կենար, բայց այս անգամուն ա՛յնչափ անորոշ եւ այնչափ անօտ, որ հազիւ հազ կրնար անոր չըջալիծը որոշել: Իր կողովին մէջի ծաղիկները կոտորտեր, կախուեր, մեռեր էին: Տեսաւ որ սիրուհին իր վրայ կը հակի իբր թէ ստուերային համբոյր մը տալու համար, յետոյ կսկսի անհրեւոյթ ըլլալ:

Մատոնա իզուր կատաղօրէն պայքարեցաւ շարժելու համար, եւ հանեց այն աղաղակը որ ամենքս արթնցուց:

Հիմա կատարելապէս համոզուած էր որ Էլիէնօր հիւանդ էր . . . մեռնելու վրայ . . . Թերեւս մեռած էր: Իր վախերը չուզեց յայտնել, բայց իր ընեցիքը անմիջապէս որոշեց:

Մենք հազիւ թէ նորէն քունի մէջ թաղուած վեր ցատկեց, հագուստները վրան նետեց, կամաց մը պատուհանը բացաւ, եւ անվնաս պարտէզ սահեցաւ: Առտուան մութնուլուսուն էր, ոչ մէկ շարժում կար: Պարտէզին պատին վրայ բարձրանալով, անոր վրայէն շուրջանակի դարձաւ: Ինչեւ որ Բալաս-Հատուսի դիմացը եկաւ:

Ուշադրութիւնը գրաւեց քաւարանին պատուհանը, ապահովաբար անոր համար որ միակն էր ան որ ոչ վարագոյր ոչ ալ փեղկ ունէր: Իրաւ որ բան մը չէր երեւար, բայց, իբր թէ պղտիկը ձեռքով նշան ըրած ըլլար պատուհանին ետեւէն, Մատոնա բոլորովին համոզուած էր որ հոն էր ան: Եւ սակայն ինչպէ՞ս կարելի էր սենեակը մտնալ: Յանկարծ պարտիզպանին ծաւի սանդուխը յիշեց որ պարապ սալատունի մը մէջ կեցած էր: Վազելով ետ դարձաւ, սանդուխը գտաւ, քաշկռտեց, վերցուց, պատէն անդին նետեց եւ երեք վարկեանէն պատուհանին քով հասած էր: Ներսի մթութեան մէջ չէր կըրնար բան մը որոշել, պատուհանին չըջանալը փորձեց, գոցուած չէր: Կամաց մը վերցուց զայն եւ ներս նայեցաւ: Աթոռ մը, պղտիկ սեղան մը, վրան գիրք մը եւ ջուրի սափոր մը, խշտիկ մը, եւ անոր վրայ

նստած, իբր թէ մէկուն կապասէր . . . էլիէնօ՛րր:

էլիէնօր ոչ իսկ ամենափոքր զարմանք մը յայտնեց:

— Դիտէի որ պիտի գաս, անուշիկ տղայ, ըսաւ մարած ձայնով մը խեղճ պզտիկը, բայց չատ ուշ մնացիր: Ըսելիք ունիմ քեզի:

Մատոնա ակնթարթի մը մէջ սենեակ մտաւ: Քանի մը բառով զորս դժուարաւ կարտասանէր, էլիէնօր պատմեց անոր թէ սուտակէ սիրտին զրկուիլը իմաց արուած էր Միս Պիլիզըրի, որ Աւկուստան հարցափորձեց ուրիշ ընդունած ըլլալը հասկնալու համար: Օրիորդը կերել այ պահել ուղեւորի նուէրը, զոր նուիրողը թէեւ կարհամարհէր, առաջները ուրացաւ ատանկ բան մը ունենալը, բայց երկու ժամ բան տարկուելով արգիլարանին մէջ, որոշեց ալ նեղութեան չենթարկուիլ ո՛չ նուէրէն ո՛չ ալ նուիրողին համար եւ խոստովանեցաւ ընդունած ըլլալը: Բայց աւելցուց որ իրեն զրկուած չէր ան, այլ էլիէնօր Ուրիզըրի, որուն՝ Մատոնաի համար զգացած համակրութեան տեղեակ էր եւ գիտէր թէ ասիկա առանց փարանելու ամէն պատասխանատուութիւն պիտի առնէր իր վրայ: Միս Պիլիզըր անմիջապէս իր ամբողջ կատարութիւնը կեդրոնացուց վերջինին վրայ, եւ երբ էլիէնօր մերժեց զրկողին անունը տալ, զայն սովորական բանտը նետել տուաւ, հրամայելով որ ջուրէ զատ ուրիշ բան չարուի անոր, ոչ իսկ հացի կեղեւ մը, մինչեւ որ ան մէկ կողմ չդնէ իր յամառութիւնը եւ չընդունի իր ուսուցչուհիին պայմանները:

Խեղճ էլիէնօրը, սակայն, առաջները չատ նեղուած էր, եւ զըրկումը ու բանտարկութիւնը, առանց յիշելու իր մտքին գրգռութիւնը, կարծուածէն աւելի ծանր կերպով ճշնած էին իր փափուկ կաղմին վրայ: Ինչ որ ալ ըլլայ, ոչ մէկ բանով կրնար արդարանալ խեղճ անմեղ տղեկը տասներէնը ժամ լքուած անմխիթար, եւ ամեն բանէ զրկուած ձգելնին:

Երբ էլիէնօր իր պատմութեան այս ամենատխուր կէտին հասաւ, Մատոնայ վիշտը ա՛լ պարտուեցաւ զգացած կատաղութենէն: Ոտքի ցատկեց օգնութիւն կանչելու համար, բայց էլիէնօր իր բոլոր ուժը գործածելով զայն ամուր մը բռնեց:

— Անօգուտ է Հէրրի, ըսաւ, մայրիկիս քով կերթամ, գիտես որ ըսի թէ երթալը պիտի նախընտրեմ: Զիս մի թողուր նորէն, ո՛հ, մի՛ թողուր, մի՛ թողուր . . . Ա՛խ, այնչափ ուրախ եմ գալուդ: Խնդրեցի Աստուծմէ որ կարենաս գալ, որովհետեւ դո՛ւն էիր միակ բարեկամս, թող որ գլուխս ուսիդ վրայ հանգչեցնեմ: Կեցիր, յարեց ու մեղմիւ Մատոնայ սպիացած ճակտէն — իր սիրողի աշխերուն համար յաւէտ սպիտակ ու ողորկ — մէկդի առնելով երկար մազերը, երկա՛ր համբոյր մը գրոշմեց հոն, յետոյ խոնարհեցաւ ու կախուեցաւ անոր կուրծքին վրայ, մինչ Մատոնա ծունկի կուգար:

Մատոնա կարծեց թէ խորունկ քունի մէջ թաղուած էր ան, եւ չնչելէն իսկ վախնալով, կատարելապէս անշարժ մնաց կէս ժամու մօտ: Յետոյ անձկութեան ու վախի զգացում մը զինքը առաւ: Աւելի մօտէն նայեցաւ անոր, նիհար մատիկ մը կեռացած էր իր բաճկոնին օղակին մէջ: Չուզեց զայն վերցնել, բայց դուրգուրանքով եւ յաշնց անոր փոքրիկ գլուխը: Սեւ առատ դիւակները ետ ինկան: Ակնարկ մը բաւական էր: Խեղճ տղայ, կարծեր էր որ իր սիրուհին հանգստացուցեր էր, մինչ լաւագոյն մխիթարող մը, մինչ նոյն ատեն, իր հաւատարիմ փոքրիկ սերուհին մօրը գիրկը դրեր էր:

Ցաւէն շուարած ու խելայեղ խեղճ Մատոնա քիչ մը ատեն դիակին քով ծնրադրած մնաց, յետոյ ինքզինքին գալով, խշտիկին վրայ

լաւ մը տեղաւորորդաց զայն, համարեց անոր դեռ տաք չլթունք-
ները, եւ սանդուխներէն վար իջաւ:

Մուծնուլուսուն հլած աղախինի մը հանգիպցես, որ տեղէն
վեր ցատկեց եւ ձիչ մը արձակեց իր թէ ուրուական մը անտած
ըլլար: Շատ հաւանական է որ ձիչտ ուրուականի մըն ալ կը նմա-
նէր այդ միջոցին: Մատոնա բաւ անոր որ տեղի մը — իր դուզի-
նը — վերը մեռած կը կենար, եւ ինքը կաճապարէր իր ու անոր
բարեկամներուն իմացնել այդ բանը:

Սպասուհին փորձեց արգիլել զայն, բայց ան սանդուխներէն վար
խոյացաւ, մեծ դուռը բացաւ եւ ուղղակի դպրոց մտաւ: Սթալլաի
սենեակէն ներս: Հոն պատմեց իր երազին մանրամասնութիւնները,
եւ այս պղծիկ աղջկան բանտարկութեան եւ մահուան տխուր պատ-
մութիւնը:

Սթալլա՝ անմիջապէս գրեց իր բարեկամին՝ թեմին երէցին, որ միեւ-
նոյն ժամանակ դատաւորի պաշտօնն ալ կը վարէր: Այս վերջինը ան-
յապաղ իր քով փութաց, ու ձիչտ չեմ գիտեր թէ ինչ եղաւ իրենց
խորհրդակցութեան արդիւնքը, միայն թէ Բալլաս Հաուսի Տնօրէ-
նուհին հետ սկսան իրարու յաջորդող նամակներ փոխանակել:

Հաղորդուեցաւ որ խեղճ աղեկին վրայ գիւղնուլութիւն մը պիտի
կատարուի, իրաւ է որ այս բանը տեղի չունեցաւ, բայց ուրախ պի-
տի ըլլաք — գոնէ եւ եղայ — լսելով որ Միս Պիլլիդըր իր այդ ան-
խոհմութեան պատճառով դպրոցը ձեռք հանեց, եւ թէ հիմա
բամբ տանըութը բէնիով դաս կուտայ ապին անդին:

Մատոնա ա՛լ առաջուան աղան չձնաց կիսամիտ չըջանը լրա-
նալուն դպրոցը թողուց, եւ իր պաշտպանները դատարարակի մը
հետ դուրս դրկեցին զայն Բաց յայնչափ դեղ, դուրսագրգիւ, եւ
հոկոդութեան չհանդուրժող դարձաւ որ հայրը վերջապէս տեղի
տուաւ անոր մէկ տարօրինակ գաղափարին զոր ան Բարեգի մէջ յղա-
ցեր էր, եւ Ֆրանսական ծովային զինուորութեան մէջ մտնելու
համար պէտք եղած հրամանը ձեռք ձգեց:

Թարգմ. ԼԵՒՈՆ ՄԵՐՈՐՈՐ

ՉՍՐԼԸՍ ՏԻԳԸՍ

ՄԵՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆԻՔ

ԱՐՄԵՆԻԱ Թ. 5807 - 19 — ԱՐԱՄ ԱՆՏՈՆԵԱՆ իր կարծիքը կ'այտնէ՝
Պարն ու վարժուհիները խորագրին ներքեւ և զանազանել յետոյ պարն ու պա-
րանդէսը, առաջինը ներքի կ'գտնէ ամէնուն համար իբր ցեղային վաղնջական
սովորոյթ մը. գոյով պարանդէսին դարձեալ ներքի կ'գտնէ վարժուհիներուն և
առնասարակ ամէն պատուանիք կ'ինքուն և այլերու՝ մասնակցիլ ա՛յն տեսակին որ
բարեխիտական հաստատութեանց ի նպաստ կ'սարքուի ընդհանրապէս՝ պատուոյ և դի-
քի տէր անձնաւորութիւններու կողմէ:

ՆՅՈՆԸ կ'հարցնէ Դէ Ուրի՞լ պետ է սկսիլ՝ մասնաւորապէս զատուային հա-
մայններու մէջ՝ ամուսնական դրութեան բարեկաւումը ձեռք բերելու համար. իր
համոզումը այն է թէ ո՛չ քանանները և ո՛չ ծնողները, հաւասարապէս տգէտ
կարող են բաղձադատ արդիւնքը ձեռք բերել ալ զարգացած միւլայնորդներուն
պարտքն է ազգիլ տգէտ քանաններու վրայ ստիպելով զանոնք Թողուլ իրենց վնաս-
ակար ու խաւարած ըմբռնումները՝ ամուսնութեան մասին և ի հարկին պատժել
գործնականապէս երբ խրատ ու Թելադրութիւն սպարդիւն կ'մտնի:

ՎԱՆԿՍԻՐ կ'գառնայ Եկեղեցականաց մակդիրներուն շուրջը. դիտել
կուտայ թէ քրիստոնէական նախնի դարերու պարզութիւնը չէ մնացած այժմ եկեղե-
ցականներու յատուկ վերադիրներու գործածութեան մէջ. բայց սասիլ այսօր գործած-
ուած ո՛չ-աշխարհական վերադիրները գոնէ որոշ, ուղիղ և պատշաճ դաստորութեան
մը տակ չեն դրուած և արդիին քմայքէն և տրամադրութենէն կախում ունին անոնք
իրաց այս անկարգ վիճակին մէջ նախքանորելի կ'համարի եկեղեցականաց վերադիրն:

ըր որոշ կարգաւորութեան մը, պայմանեալ՝ պաշտօնական ձևի մը տակ մտցնել, ձեւ մը որ ընդունելի և կիրարկելի ըլլայ առհասարակ:

Տ. Ս. ՇԱՆՃԱՆԻ կ'ընկալուած մեր այժմու **Ընթերցման դասագրքերը** որոնք ինչ ինչ բացառութեամբ՝ ըստ մեծի մասին նախարար են արդի դաստիարակութեան պահանջութիւններու:

Տ. Ա. Յովսէփ-Իզմիրեանց կտակին առթիւ **Մրցանակներու շուքը** կ'գտնայ և զովելի կ'գտնէ Դրական Յանձնաժողովին այն որոշումը որով համեմատ այստեղեւտեալ իւրաքանչիւր երկամայ շրջանի համար գրական-բանասիրական առանձնաշատուկ ճշգրի մը վրայ պիտի կեդրոնացունեն երկայացուցիկ աշխատութիւնները:

Լեւոն ՍՐՃԱՅԷՆ Տունն ու զարգը դաստիարակութեան հանդէպ ընդհանուր խորագրին ներքեւ երկար յօդուածով մը կ'ուսումնասիրէ զառաական կրթութեան թերութիւնները և անոնց պատճառները:

ԱՌՏՏԱՅԵՐ Թ. 10 - 11.— ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ յօդուածով մը, **Դասաւարտութիւն**՝ կ'ազդէ հոգեւոր հովիւները որոնք աւելի իրենց անձնական շահի ու հանգիստը կը փնտռեն քան հոգեւոր օգուտն անոնց որոնց համար կ'կարծուի թէ՛ պիտի աշխատին իրենք:

ՆՈՅՆԸ Գ-համակարգ երկու կարեւոր գիտելիքներու վրայ կ'գրէ, առաջինն է՝ երկրի պատուաւորութիւնը բորակածին ներարկելով հոն ըստ Տօքթ. Մուրի դրութեան հոգը միշտ բարեբեր ներուտ պատակով, և երկրորդն է՝ չուր մաքրելու նոր գրութիւն:

ԱՌԻՋԱՆԴՈՒՆ Թ. 2569 - 81.— ԶԻՅԵՒ ՍԱՐԺԻՅ իր եւրոպական տպագրութիւններէն զրի կանէ **Պէլիսիս եւ Պլիմեր** եւ այդ երկրի յառաջդիմութեան, զարգացման պայմաններուն վրայ կ'ստի և երկրին ունեցած դիրքին առաւելութիւնները թուելէ յետոյ այդ ժողովրդեան ընտանեացեալ յառաջդիմութեան յատկանիշները կ'ընդհանրէ որոնք նպաստուոր գրող մը չունին Պէլիսիսից համար:

ՀՈՐՈՅ՝ Ողորմանի երգ երգոցին վրայ **Լոյսի** մէջ Ս Պալապանեան կողմէ ըմբռնուած նւ մեկնուած բացատրութիւններուն դէմ կ'գրէ ու իր հայեցակէտով զանոնք սխալ ու վերացական կ'գտնէ ընդդէմ ժամանակիս ողորմ և հասկացողութեան:

Մ. բժշկական վկայագրի մասին Հորոյի կ'պատասխանէ Սիմոնիս որոշումը **Հորոյ եւ Քիւզանդիլիս** իր յօդուածով և անգամ մ'ալ կ'կրկնէ թէ բարոյական միջոցներն են որ պիտի կրնան գերադասուիլ և թէ բժշկական վկայագրի ինտիմ չէ կարելի իբր կանոն առաջ քնել երբ ոչ մէկ երկիր ու իշխանութիւն չէ յաջողած օրէնքի կարգ անցնել զայն:

Յ. Թ. ՀԻՆԴԻՆԷՆԷ երկար ուսումնասիրութիւն մը կ'ընէ **Ռուսիա**՝ կրթական տեսակէտով յօդուածով մը, 10րդ դարէն սկսեալ ցայսօր Ռուսիոյ մէջ կրթութեան ստացած զանազան փոփոխութիւնները կ'նկարագրէ և ժամանակին պահանջմանց անհամապատասխան կ'հռչակէ:

Յ. Ս. ԹԱՆԻՇԱՆԻ Հարստութեան և բարեգործութեան վրայ կ'գրէ ներշնչուելով Քիւզանդիլիսի խմբագրական խորհրդածութիւն **Ներքին**՝ Բարադանեան էֆի մամուլեան առթիւ գրուած, և կենդանութեան ժամանակ բարեգործելու և հարստութենէ մը փոքրիկ բաժին մը հանելու օգուտակար լրացող միջոցներու գտնայն չմոռալով յիշեցնել թէ մեր մէջ 100 տակ նուէր ընող մը բարեբար կը հռչակուի:

ՄԵԺԱՆ՝ ժառանգութեամբ հարստացող մեծատուններու զաւակաց անորոժ ու զեղի կեանքն ու ընծացքը կ'ընդադատէ և անոնց աշխատութեան մասին ունեցած թիւր ըմբռնումէն կրած վնասները կ'մանրամասնէ:

ԱՌԻՐԱԿԱՆ Թ. 9 - 10.— ՀԱՅԿ ԱԳՈՆՅ Կանխահազ միջոցներու վրայ կը գրէ և շատագոյական մը կ'ընէ հրդեհի և կեանքի պահպանողական ընկերութեանց օգուտներուն վրայ:

ՅԱՆՈՐՈՍ Յ. ՃԷՃԻՋԷԱՆ գիտութեան պատմութեանէն էջի մը՝ Զօրութեան պահպանութեան վրայ կ'գրէ և կ'բացատրէ զանազան գիտելիքներու փորձերն, աշխատութիւններն ու երրակացութիւններն շարժումի և շեքմութեան մասին որով հաստատած են սա սկզբունքը թէ՛ ապրիլի զօրութեան՝ պատմութեամբ արտադրուած շեքմութեան բացարձակ քանակութիւնը ամէն պարագայի մէջ նոյնն է:

ԼՈՅՍ Թ. 9 - 10.— ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ Ինտիմ աշխարհաբար Թարգմանութեան վրայ **Հորոյի** հրատարակած գրքոյի մասին, **Մատենախօսական** մը կ'գրէ և Բասիլի կողմէ Նորեկի Թարգմանութեան կորեկութիւնը և այդ մասին յաջողած ըլլալը պարզելէ յետոյ **Հորոյի** դիտողութիւններու ճշտութիւնը կ'հաստատուէ, չմոռնալով նաև աւելցնել թէ **Հորոյ** ևս սխալներ սպրդեցուցած է իր քննադատական գրքոյին մէջ:

*** ևս այս մասին կ'գրէ և որքան սուր նշոյնքան և զուարթ շեշտով մը կը քննադատէ **Հորոյի** քննադատութիւնները **Քասիմի** Նարեկի Թարգմանութեան առ-

Թիւ, և մի առ մի կ'իյնէ ամենէ կարեւորները:

ՔՆՆԱՍԻՐ ՎԱՊԱՏԱՆ ԸՆՏԱՐԱՐԱՆԻՆ վրայ կ'գրէ և կ'պարգէ Թէ՛ Տանաբանայէ և Թէ անկէ դուրս օրէնքներ և պատուէրներ:

ՏԹՔԹ. Բ. ԹԹՖԺԱՆ կ'շարունակէ իր ի՞նչ է տրդի **Ատուածարանու-րիւնը** յօղումներու շարքը և կ'գրէ Ս. Գրոց պատմութեան վրայ:

ՀԱՆՐԱՊԻՏԱԿ Թ. 9-10.— **ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԱՆ**՝ ծնողք և պատիկները վերնագրով՝ կ'իստի ծնողներու պարտականութեան վրայ դպրոցէն դուրս տան յարկին տակ և կ'հարուածէ հայ ծնողներու անտարբերութիւնը իրենց զաւակաց հանդէպ, և թողատուածան կ'ընէ օտար պատիկները մերիներու հետ և այս վերջիններու երկչոտ, վայրենի և անուշիմ ընծացքը կ'պատարակէ:

ՎԱՀԱՆ ԹԹՇԻԳԵԱՆ ՈՒՆԵՆՈՐ ՄՈՐԱՅԿԱՆՆԵՐԸ կ'ներկայէ իր ընծերցողներուն, այնպիսիներ որոնք իրենց ընտանեկան հանդէսներու առթիւ եկեղեցիի կամաւոր նուէր մը չտալէ զատ, անոր ըրած ծախսերն իսկ կ'գովաժակին վճարելու:

ՄԱՆԶՈՒՄԷ Թ. 1123-35.— **ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ** իր «Թրուան մտածութեան» կ'նուիրէ վերլուծելու **Գիմակաւոր և անդիմադ անձերը՝** առիթ առնելով բարեկենդանի դիմակաւորումները. կ'ըսէ Թէ կեանքի ասպարէզին մէջ յաջողելու համար անհրաժեշտ նկատուած է ստէպ գիմակ անցնել լեզուին, զգացումներուն, նայուածքին և ընդհանուր շարժումներուն:

ՏՈՔԹ. ՎԱՀԱՆԹԷՆ ՆԱԶԱՍ գիտական խօսակցութեան մը մէջ **Համբարը և միբրոպները** ի՞նչ յարաբերութիւն ունին իրարու հետ՝ միբրոպաբանական գիտութեան համեմատ ցոյց կուտայ:

ՎԱՀԱՆ Ա. ԱՐԲԱՀԱՄԵԱՆ (Մոնրէալ) շահեկան **Նամակ** մը կ'գրէ **Քանա-տայէ** որու մէջ օգտակար և հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ Բրիտանական կայսրութեան այդ ընդարձակ երկրին բնակչութեան, կլիմային, վաճառականութեան, ճարտարարուեստներուն, հաղորդակցութեանց և ընդհանուր քաղաքակրթութեան ու յառաջդիմութեան վրայ:

Յ. Ս. ԹԱԻՇԱՆՃԱՆ (Նիւ-Եօրթ) Թերթին շաբաթական Առևտրական բաժնին օգտակարութեան վրայ իր նպատուոր կարծիքը յայտնելու առթիւ՝ իբր փորձ և ուղղամիտ վաճառական՝ հրահանգիչ և գործնական Թելաղորդիւններ կ'ընէ կեանքի և մասնաւորապէս առևտրական ասպարէզին մէջ յաջողելու համար:

ԺԻՐԱՅԻ ՇԻՐԱԿԱՅԻ Իզմիտի և Իզմիտի **Նամակները** սեփական իր ըրած այցելութեան տպաւորութիւնները գրի կ'առնէ, հաճելի և սահուն լեզուով մը յօրինելով Յովակիմեան Սրբազանի Հայ եկեղեցականի այս հին տիպարին, պարզ ու անփառունակ կեանքին, գործունէութեան, երեսնամայ առաջնորդական պաշտօնավարութեան մէջ գրուողը. համեմուած սիրուն անէքղտնելով որոնց կարգին. Թերևս մուշակամբ՝ չէ իշխած այժմ **Խաճա** յատկանշական բացատրութիւնը գոր սովոր է բացառանելի Իզմիտի գործունէայ նահապետը՝ ամէն անգամ որ մէկու մը անյաջողութիւնը և անճարակութիւնը ակնարկէ ուզէ գործի մը մէջ:

ՄԻՌԷՆ կ'շնայ ցոյց տալ **Արդուզարդի** **ճշտ աղուրիւնը** հայ կնոջ համար, մատնացոյց ընելով օտ պարագան Թէ հայ կինը՝ Թէ և եւրոպացի կնոջ չափ մատուտ արդուզարդի՝ չունի տակաւին այն խնամքը, ճաշակի նրբութիւնը և յանկուցիչ շնորհը որոնք անհրաժեշտ են կնոջական զարդարանքի մէջ:

Առևտրական բաժնի **ԽՄԲԱԳՐՈՒՆԸ** շահեկան և մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը կ'ընէ **Ատաբազարցիներուն** վրայ՝ իրեն վաճառական և ճարտարագործ ժողովուրդ, վեր հանելով նաև անոնց կիներուն դերը ճարտարարուեստի մէջ, մետաքսի մանարաններուն անհամեմատ Թիւր և անոնց մէջ տիրող եռուզեք գործունէութիւնը:

ՄԱՍԻՍ Թ. 1-2.— **Նախ պարտք կ'զգանք մեր անկեղծ շնորհաւորութիւնները ներկայել Մաւիսի Պատ. Խմբագրութեան՝** իր վերեւ բերումին առթիւ:

Թ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ՝ **Ընթերցումը** կ'գովէ, ընթերցումը օգտակար գրքերու և անոր կատարած մեծ դերը ընթերցողին վրայ երբ կրճիչ հրահանգիչ է և չպարունակի սնտոխ ու փուն շատախօսութիւններ, և ապա մէջ ընթերցող նշանաւոր հեղինակներու խօսքերն ու կարծիքներն ընթերցանութեան բազմակողմանի օգուտներուն վրայ կ'եզրակացնէ Թէ ամեն ժողովուրդ երախտագիտական պարտք մ'ունի դէպի իր գրական մշակներն և աշխատւորները:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ Հիսկէ ու **Նորէն** խղիւղներ կ'յուզէ, կ'իստի պարահանդէսներու, երեկոյններու, նուագահանդէսներու և անոնց իբր բարեգործական ձեռնարկներ՝ ունեցած ազդեցութեան վրայ, Իզմիտեանց գրական մրցանակաբաշխութեան և նորընտիր առաջնորդներու վրայ:

ՄԱՌԻՉԱՆԳԱԿ Թ. 1843. 55.— ՎԱՀՐԱՄ ԱՐՇՐՈՒՆԻ առաջնորդող յօդուածով մը կ'աշխատի բացատրել Թէ ի՞նչ է ԱՅԿԼԻԱ ԻՐԱԿԱՆՈՒՆԻՑ ՎԷՋ՝ առեւտր-յալսան տնտեսկէտով:

ՀԱՌԻՓՍԻՄԷ ԱՐԱՊԵԱՆ ՄԵՐ ԸՆՈՒՍՆԵԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ անբաժան վերրի մը վրայ կ'ընէ իր գրիչը՝ գիտակցօրէն ուսումնասիրելով հարսեւկեստքի խնդիրը որ մեր բարբերու հետեւանքով՝ միշտ պատճառ եղած է ընտանեկան համերաշխութիւնը և անդորրութիւնը վրդովելու:

ԷՂԶԻ կ'ընտադատէ մասնաւորապէս հայ ընկերութիւններու մէջ կնոջ բնաւա-նայն վրէժը զոր օտար կիներու քմահաճոյքին հետ բաղդատելով՝ աննշան, անհրապոյր և անօգուտ կ'գտնէ և հիւանդագին վիճակի մը յայտարար նշանը կ'համարի:

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆ

✱ Ազգ. վարչութիւնը նկատելով որ ասկէ առաջ իր պատրաստած ընդհանուր պիւտճէին մէջ երեցող 1000 ոսկիի ծփուն պարտքը զոցելու համար տրամադրելի Սուբիասեանէ մաս առ մաս զանձուելիք դրամը հարկ եղած է յատկացնել աւելի անհրաժեշտ պարտքի մը վճարման, որոշած է ազգ. կալուածները քննութենէ մը անցնելով՝ ընտրել անոնցմէ այնպիսիները որոնք բոլորովին անօգուտ և անհասու-թաբեր են և ապա ներկայացնել զանոնք Գաւառ ժողովին՝ առաջարկելով անոնց վաճառումը և այս վաճառումէն զոյացած գումարը յատկացնել 1000 ոսկւոյ պարտ-քին վճարման: Ի հարկէ Գաւառ. ժողովը որ մօտերս, պիտի գումարուի, նկատողու-թեան պիտի առնէ վարչութեան այս առաջարկը և եմէ յարմար ու օգտակար դատէ՝ պիտի անտօնէ անպէտ կալուած ներու վաճառումը, իսկ մերժելու պարագային՝ ցոյց պիտի տայ լաւագոյն միջոց մը ու աւելի յարմար ձեւ մը յիշեալ պարտքը զոցելու համար:

✱ Պատ. Բաղ ժողովը, ընդ նախագահութեամբ Դեր. Ս. Առաջնորդ Հօր հրաւեր կարգացած է խումբ մը ազնիւ տիկիներու Յանձնաժողով մը կազմել՝ ձեռնարկելու համար Մեծ պահոց մէջ ի նրպատ Երկսեռ վարձարանաց տրուելիք նուագահանդէսին կազմակերպութեան և անոր յաջողութիւնը ապահովող անհրա. ժեշտ կարգադրութեանց. ահաւասիկ Յանձնաժողովի անդամակցութեան հրաւիրուող

ներու անունները. Ազնիւ Տիկնայք Զ. Եսայեան, Զ. Թաղթագեան, Լ. Մկրտիչեան Կ. Կլարիւնեան, Թ. Գուլումճեան, Ս. Ասլան, Ս. Աւետիբեան և Թր Ա. Դասպարեան, որոնք առաջիկայ շաբաթ մէջ նիստ պիտի կազմեն՝ խորհրդակցելու և նախապատրաստական գործողութեանց սկսելու համար:

✱ Կ'սկսենք Թէ Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը իր երկամեայ գործառ-նութեանց տեղեկագիրը և հաշուեկիռը մատուցած է Ազգ. վարչութեան:

✱ Նոյնպէս ճնտես. Խորհուրդը իր երկամեայ հաշիւները պատրաստած ըլլա-լով՝ ի մօտոյ պիտի ներկայացնէ զանոնք Ազգ. վարչութեան:

✱ Նիւթերու առատութեան պատճառաւ կարելի չեղաւ ներկայ Թիւղ հրատարակել մեր աշխատակիցներէն Կարօի մէկ գեղեցիկ քերթուածը որ պիտի երկի յաջօրդ Թիւին մէջ: Ստացած ենք նաև Արտաշէս Յարութեանէն և Արշակ Ալպոյ-յանեանէ շահեկան գրութիւններ և ուսումնասիրութիւններ զորս պիտի հրատարակենք մեր յաջորդական Թիւերուն մէջ:

✱ Հաճոյքով կ'ծանուցանենք մեր ըն. Թերցողներուն Թէ մեր յարգելի բարեկամ և աշխատակից Մեծ Գէորգ Էֆ. Պուպի մեզ յանձնած է Տօթ. Պատոյի զրչէն եւլած լուրջ ուսումնասիրութեան մը Թարգմանութիւնը որուն վերնագիրն է ՆԵՐԲ-նագետիներ, Իզմիրի Զուբեր և Ժանուատեցիք և զոր պիտի հրատարակենք մեր առաջիկայ Թիւով:

Խմբագիր - Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

✱ Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

Կ. ՊՕԼՍՈՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Մեծ. ՊԵՏՐՈՍ ԻՍԿԵՆՏԵՐԵԱՆ՝ այս տարի ևս ստանձնած է թերթիս գործակալութիւնը, և ինչպէս բաժանորդագրիւններու գանձողը, նոյնպէս և լրագրավաճառներու և ծխավաճառներու հետ յարաբերութեան մէջ գտնուողն ինք ըլլալով, միշտ պէտք է յիշեալին ղիմել թերթերու մեծաքանակ կամ փոքրաքանակ գնումներն ընելու, և նաև մեր կողմէ ստորագրուած ընկալագրերու արժէքը անոր վճարելու համար:

Հասցէ Զագմաքճար, Մուրատեան խան — Կ. Պօլիս

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Մամուլի բաժանորդագրութիւնը բացարձակապէս ԿԱՆԽԻԿ է: Երբէք նկատողութեան չպիտի առնուին՝ առանց բաժանորդագրի ներկայման՝ եղած դիմումները: Բաժնեզինք կրնան ղրկուիլ Մանտաբոսով, փ. զրով և կամ Թղթատան բուլով 20 հատ 1 ղրուշնոց բուլը 20 ղրուշի հաշւով: Կորսուած թերթեր վերստանալ փափաքող պէտք է որ վճարեն անոնց գինը: Հասցէի փոփոխութեան պարագային անհրաժեշտ է երկու ղրուշ ղրկել: Ձերատարակուած յօդուածք ետ չեն տրուիր. եւ առանց բացառութեան անպատասխանի կ'մնայ այս առթիւ խնդրուած ո եւ է բացատրութիւն: Կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ Հափաւոր գիներով:

Ա. Մամուլի բաժանորդագրութիւնն է:

Թուրքիոյ հաւսար սարեկան	50	Վեցամսեայ	30	ղրուշ
Արսասահմանի	»	»	12	փրանկ
Ռուսաստանի	»	»	5	րուպլի

ՀԱՏԸ 40 Փարս

Ա. Մամուլ ձեռքէ կ'ծախուի Պօլիս և կեդոնատեղին ու միակ գործակալն է ՄԵՏ. ՊԵՏՐՈՍ ԷՃ. ԻՍԿԵՆՏԵՐԵԱՆ Զագմաքճար, Մուրատեան խան կը գտնուի նաև ինչպէս Բերաի նոյնպէս և բոլոր լրագրավաճառներու և ծխավաճառներու մօտ հատը 40 փարալի:

Ուղղակի բաժանորդագրուիլ փափաքողք պէտք է ղիմեն խմբագրութեան: Հասցէ՝

م. ماموريان مخدومی — از مير

« آردوليان مامول » غرضی صاحب امتیاز ومدير مسئولی

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԽՐԱԿԻՐ - ՏԵՐԵՆ

« ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ »

Նաբաթաթերթի

իզմիր

M. MAMOURIAN FILS

RÉDACTEUR-PROPRIÉTAIRE

de la Revue Hebdomadaire

« AREVELIAN MAMOUL

Smyrne

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

FIRE LIFE

A. D. 1720

C. WHITTAL & Co

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՉԵՆՃ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼՈՒԿԱՆ

ԱՊՈՆՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ և ԿԵՆԱՑ

Հիմնեալ 1720 թն Ի ԼՕՆՏՕՆ

Գույր Ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. սակի: Վճարեալ ապա.
Հովազ բեալներու 1720 և 42,000,000 Անգլ. սակի:

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Ռոյալ Էքճեն Սնդիկական Ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հրդեհի
դէմ՝ ամեն տեսակ կալուածք, կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայ-
մաններով:

Ընկերութեան սկզբունքն է ֆեսուց անմիջական և արդար հատուցում:
Երկու տարուան կամ աւելի ապահովագրութեանց համար յառուկ
գեղչ չը կ'արուի:

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

Ընկերութիւնն ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ.

1° Ամբողջ կեանքի սեռողութեան վրայ.

2° Խառն Ապահովագրութիւն

3° " " եւ կրկին դրամագլխով

4° Տղոց օժտի դրամագլխովալի եւ այլ պայմաններով:

5° Ընկերութեանը ապահովագրութիւն

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալնե-
րուն Զմիւռնիոյ և շրջակայից ի ֆրանկաց թաղ գրասենեակները

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹՕԼ և ԸՆԿ.

C. WHITTALL & Co

կամ քննիչ պատուիրակին

C. O. OSCAN — և. ՌՈՍԿԱՆ